

FORSKER

FORUM

NR. 111 – FEBRUAR '98

BA-TITEL TIL LÆRERE

- sygeplejersker, handelsuddannede m.fl. siger Undervisningsministeren, som hermed går til angreb på den forskningsbaserede undervisning på universiteterne

Akademikere skal ikke længere have eneret på titlen bachelor. Undervisningsminister Ole Vig Jensen lægger op til et markant brud med strukturen i det danske uddannelsessystem med et forslag om, at mellemlange uddannelser som lærere, sygeplejersker, handelsskole-uddannede m.fl. også skal kunne få titlen. Han vil have grænsen mellem universitetsuddannelserne og de mellemlange videregående uddannelser ophævet, så fleksibiliteten og mobiliteten mellem niveauerne bliver større, fx gennem meritoverførsler.

Med denne strukturreform sår ministeren tvivl om det skarpe skel mellem de forskningsbaserede og de ikke-forskningsbaserede uddannelser. Et af Ole Vigs argumenter herfor er, at meget af undervisningen på universiteternes bachelorniveau i dag alligevel ikke er forskningsbaseret.

Men ministerens udspil undlader at tage direkte stilling til, hvor meget af bachelorundervisningen, der skal være forskningsbaseret – og det er en af de store bomber i udspillet, som såvel universitetsrektorater som fagforeningsfolk ytrer stor uvilje mod.

Særlig studieintroduktion

I praksis har ministeren flere forslag til, hvordan mellem-langt uddannede skal kunne blive bachelorer. Tankegangen er bl.a. at skabe stærke uddannelsescentre, hvor mellemuddannelsessektoren hæves fagligt

gennem en eller anden form for "fusionering", som vil kunne medføre etablering af ca. 10-12 universiteter med geografisk spredte afdelinger.

For universiteterne betyder det, at kandidatuuddannelserne må forvente at få en ny målgruppe af bachelorer med en mere praksis- og professionsorienteret baggrund og dermed en række andre kvalifikationer end universitetsbachelorer. Og der gøres opmærksom på at det stiller krav om nye studieintroducerende forløb – "der ikke er studietidsforlængende" så bachelorer udefra indgår på lige fod med universitetsbachelorerne ...

Trylleord skal løse blindgydeproblemet

Ole Vig Jensens trylleord mellem universitetsniveauet og de mellemlange uddannelser hedder "Centre for Videregående Uddannelser" (CVU), som skal være "attraktive og ligeværdige alternativer til universitetsuddannelse". Dette nye niveau skal tilsyneladende løse flere strukturproblemer: At bachelorgraden på den ene side er en fiasko, fordi den ikke har slået an i erhvervslivet. Og at de mellemlange uddannelser på den anden side er en blindgyde, fordi de ikke skaffer adgang til kandidatniveauet. Bachelorkravene sænkes.

"Udviklingsbasering"

CVU'erne – Centre for Videregående Uddannelser - skal være praksis- og professionsori-

enterede med tværfaglige elementer og med en tæt aftagerorientering. For at sikre attraktivitet og ligeværdighed skal de uddannelser, som i dag kaldes mellemlange have bachelorstatus og adgang til relevante kandidatuuddannelser.

På CVU-niveauet skal der ikke være forskningsbaseret undervisning, men lærerne skal sikres "udviklingsbasering" ved at de ansatte får "tid, mulighed og pligt til dels faglig og pædagogisk udvikling, dels metode- og produktudvikling – eksempelvis ved direkte anvendelse af forskningsresultater", hedder det i ministerens udspil. Et centralt element i udviklingsbaseringen er, at der på CVU-niveauet kan ansættes en eller flere personer, der har det faglige udviklingsansvar inden for et fagområde – "en slags professorstilling".

Et andet centralt element er, at der skal ske en "nedsivning af frontforskningen fra universiteterne til CVU". Det skal angiveligt ske gennem personmobilitet, seminarer, IT-netværk m.m. Og så siges det direkte: "Udviklingsbasering indebærer også en opløsning af eksisterende stillingskategorier og arbejdstidsbestemmelser bl.a. fordi udviklingsbasering må forudsætte, at underviserne er fysisk til stede på CVU ud over undervisningstiden".

jØ

Grundforskning er ikke sexet 4
- siger en af de markante ledere i sektorforskningen. INTERVIEW

Cigarkassernes logik 6
Når man ansøger om eksterne penge tænker man taktisk - mere end på erkendelsesinteressen, siger to professorer

Medarbejdersamtaler 10
Især de unge kan få ren besked

Leder uden respekt 13
Det skaber konflikt, når forskere får en leder, som de ikke respekterer

Bias i forskning 14
Når økonomiske interesser får indflydelse i forskningen, bliver forskeren ofte instrumentalist, påstår amerikansk sociolog

Sære forskningsemner 16
ESSAY

Opløs oldboys-klubben 18
Peer review er den videnskabelige verde måde at lave 'kammerateri', sagde anonyme forskere i England. De kvæver mere anonymiseret procedure

Er forskning en kvinde? 19
- spørger filosofen Arno Victor Nielsen, der stiller spørgsmål ved forskningsminister Jytte Hildens sær-initiativer. Det frie ord i UNIVERS

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening) og
for DJØF's undervisnings- og
forskningsansatte (under
Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i bladet
er ikke nødvendigvis i overens-
stemmelse med afdelingernes syns-
punkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
Lektor Birgit Jæger, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Niels Ingemann

Redaktionens adresse:

FORSKER FORUM
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242
Fax: 31 18 45 77
E-mail: Joe@magister.dk

FORSKER FORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline: 16. februar

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsledelseskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 39 15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 01 02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

Oplag: 4800

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design

Tryk: Scanprint as

LEDER

Af **BIRGIT JÆGER**,
forkvinde for DJØF's UFU

KVALIFIKATIONSUDVIKLING

Undervisningsministeriet har for nylig udsendt et oplæg til diskussion, ifølge hvilket det fremover skal være muligt for alle grupper i samfundet - lige fra den ufaglærte til akademikeren - at bygge videre på sin grunduddannelse i et livslangt uddannelses-forløb for voksne.

Både DJØF og DM har igennem AC kritiseret forslaget for ikke i særlig stor udstrækning at indtænke mulighederne for kvalifikationsudvikling for akademikere.

ELU (Efteruddannelsesudvalget for Længerevarende Uddannede i Staten) har så sent som i november sidste år afholdt en konference, der satte fokus på akademikeres behov for efteruddannelse. Der sker altså noget.

Diskussionen vedrører forskerverdenen på to måder: Det er det i vid udstrækning os, der skal udvikle den efteruddannelse, de andre akademikere skal have tilbudt! Den vinkel skal jeg ikke gå nærmere ind på her.

Samtidig skal vi jo også sikre os mulighed for, at vi selv kan udvikle vores kvalifikationer. Denne vinkel - forskernes egen efteruddannelse - har der indtil videre ikke været så stor opmærksomhed om. Det har været en udbredt opfattelse i forskerverdenen, at vi repræsenterer "den højeste viden" indenfor hver vores felt, så derfor er det ikke muligt at efteruddanne sig.

Denne opfattelse deler jeg ikke. Jeg er overbevist om, at det er muligt at udvikle sine kvalifikationer, selvom man repræsenterer den højeste viden indenfor sit felt. Jeg er også overbevist om, at vi rent faktisk allerede gør det; det er bare ikke så synligt og slet ikke dokumenteret.

I dag udvikler vi først og fremmest vores kvalifikation nær løbende i kraft af det daglige arbejde, vi udfører.

Forsknings-processen er i sig selv en læreproces. Man lærer også en masse, når man fx påtager sig at være projekt-leder på et eksternt finansieret projekt. Overhovedet at formulere et projektforslag og finde eksternt finansiering er en læreproces.

Det er også en læreproces at gå ind i et internationalt forskningsprojekt. For slet ikke at tale om hvis man rejser til en anden forskningsinstitution i et stykke tid. Man lærer også meget af at være med til at udvikle nye kurser (fx til efteruddannelse af akademikere udenfor forskningsverdenen) eller inddrage nye pædagogiske metoder i undervisningen. Det er også en læreproces at indgå i kollegial supervision både

omkring det faglige indhold og omkring formidlingen af forskningsresultaterne. Og så videre.

En anden måde at videreudvikle sine kvalifikationer på er at benytte sig af mere formaliserede uddannelses-tilbud. I stedet for at lære tingene på den hårde måde, ved fx bare at kaste sig ud i rollen som projekt-leder og så hen ad vejen lære af sine fejltagelser, kunne man jo starte med at tage på et af de autoriserede kurser for projekt-ledelse. Mange forskere holder sig også lidt tilbage fra det internationale arbejde, fordi de ikke mener, deres sprogkundskaber er gode nok.

Måske kunne et kursus i fremmedsprog på avanceret niveau være et springbræt til forskningsformidling.

Inden for forskerverdenen har vi ikke særlig stor tradition for at benytte os af den slags kurser. De er jo heller ikke udviklet med forskere som målgruppe, og derfor rammer de tit lidt ved siden af forskernes behov. Men hvis det er vigtigt at efteruddanne sig - også som forsker - er det måske på tide, at vi får defineret vores efteruddannelses behov mere præcist, så det er muligt at udvikle nogle tilbud, der modsvarer vores behov.

Og det ER vigtigt, at forskere har mulighed for at videre udvikle sine kvalifikationer, både i forbindelse med selve udførelsen af arbejdet og i mere formelle tilbud om efteruddannelse. Det er indlysende, at det er vigtigt med løbende udvikling for at kunne honorere de krav, samfundet stiller til forskningen. Men derudover er det også vigtigt, fordi det nye lønsystem lægger op til en snæver sammenhæng mellem kvalifikationsudvikling og kvalifikationstillæg.

I følge det nye lønsystem vil det som bekendt være muligt at belønne kvalifikationsudvikling med et særskildt kvalifikations-tillæg. Det er vigtigt at erindre, at i det lange løb skal ikke mindst kvalifikations-tillæg opveje den lavere slutløn, der er i det nye lønsystem.

Vi må altså kunne argumentere for, at vi løbende udvikler vores kvalifikationer. I denne argumentation vil det være nødvendigt at kunne dokumentere, at der faktisk har fundet en videre kvalificering sted. Derfor er det vigtigt både at få dokumenteret den kvalifikationsudvikling, der finder sted i forbindelse med udførelsen af det daglige arbejde, samt at få udviklet nogle mere formaliserede kurser, der kan dække forskeres specielle behov for efteruddannelse.

HEMMELIG LØN OG TILLÆG?

Instituteder skal udlevere oplysninger om, hvem der har fået rejsetilskud m.m. Men kan tillidsmanden få oplysninger om de ansattes løn- og tillægsforhold, når han skal forhandle det nye lønsystem?

På et samfundsvidenskabeligt institut ved KU ville Institutederen ikke fortælle, hvem han har givet penge fra rejsekontoen. Han henviste til, at en systematisk offentliggørelse på individniveau er af intern karakter og ikke omfattet af aktsindsigt (jf. Lov om Offentlighed i forvaltningen). Han vil således ikke fortælle, hvordan rejsekontoen er brugt i 1995, 1996 og 1997. En klage herover blev afvist af Dekanen, som var enig med Institutederen.

Ved en klage til KU's rektor blev afgørelsen imidlertid underkendt med henvisning til Lov om Offentlighed i forvaltningen. Institutederen blev pålagt at offentliggøre tilsagnsskrivelser o.lign. materiale vedr. rejsekontoen.

Institutederen afviste åbenhed

Hvis afvisningen af indsigt i rejsekontoen stod ved magt, ville rejsepuljen og andre puljer være noget, som Institutederen og bestyrelsen selv kan disponere over – uden at medarbejderne ved, hvem der har får og efter hvilke kriterier pengene fordeles. Det ville være en urimelig situation, hvor nogle medarbejdere kunne føle, at der i det skjulte sker en vilkårlig fordeling af rejsebevillingerne, sagde kritikerne af dekanens handling.

Institutederens afvisning af en offentliggørelse er reaktion på nogle medarbejders anmodning herom. De bad allerede i foråret 1997 om oplysningerne, fordi de mente at det hørte med i helhedsvurderingen af instituttets budgetmæssige krise: ”Vi mener, at det er ønskeligt, at alle instituttets medarbejdere får indsigt i, hvorledes de af instituttets midler som ikke anvendes til løn og administration, er fordelt på forskellige poster”, hed det. Derfor ønskede de oplysninger om forbruget på rejser (herunder fordeling på medarbejderne), seminarer, workshops, aflønning af post'docs og gæster m.m.

Efter først at have forhalet offentliggørelsen afviste dekanen i efteråret en systematisk offentliggørelse af rejsebevillinger på individniveau. Institutederens beslutning blev ikke omstødt af en klage til dekanen, som henviste til, at det er en intern afgørelse, og at institutederen ikke har pligt

til af offentliggøre tallene. Det er denne afvisning, som rektors juridiske eksperter nu har omstødt.

Er løn og tillæg hemmelige?

I forbindelse med rejsebevillingssagen har der imidlertid rejst sig et nyt juridisk problem.

I det nye lønsystem er det tillidsmanden, som skal forhandle tillæg m.m. for de ansatte, men spørgsmålet er, om tillidsmanden kan kræve indsigt i de enkelte ansattes lønforhold. For at varetage de ansattes interesser bedst muligt er det en forudsætning, at der er ”intern offentlighed” på instituttet, påpeger en DJØF-tillidsmand.

Som retstilstanden er i dag har tillidsmanden imidlertid ikke et direkte retskrav på at få oplysningerne udleveret, og i samarbejdsudvalget har man kun krav på at få oplysninger af kollektiv og generel karakter.

”Hvis der ikke skabes en gennemsigtighed i systemet - ”en intern offentlighed” - er det umuligt for tillidsmænd at varetage de ansattes interesser i forbindelse med det nye lønsystem. Det vil gøre tillægskriterier uklare, der vil kunne dannes umulige og urealistiske forestillinger om andres og egen løn”, siger han og tilføjer at uden åbenhed modarbejder ledelserne i øvrigt Finansministeriets målsætning med det nye lønsystem: At det skal være tydeligt for alle, at en ekstra indsats belønnes

DJØF: Tillidsfolk har ret til indsigt

I DJØF siger konsulent Ruth Bek, at tillidsrepræsentanterne har normalt ret til at indhente oplysninger om de ansattes rent tjenstlige forhold, løn- og tillægsforhold, tjenesterejser m.m. Når Institutbestyrelsen eller Institutederen således giver et skriftligt tilsagn - eller afslag - om f.eks. tillæg har tillidsrepræsentanten ret til at se dette tilsagn. Og da al institutadministration kommunikerer skriftligt kan tillidsrepræsentanten få oplysningerne via krav om aktsindsigt.

Det er en direkte følge af offentlighedsloven (par. 4 og par. 5), hvoraf det fremgår, at man kan forlange at blive gjort bekendt med et dokument, der er indgået til en offentlig forvaltning som

led i administrativ sagsbehandling, samt genpart af breve, der er udgået fra myndigheden, når brevet må antages at være kommet frem til adressaten.

Undtaget er interne arbejdsdokumenter. Endvidere er der tavshedspligt i sager om ansættelser og forfremmelser.

GRUNDFORSKNING
ER IKKE SEXET

Politikerne synes ikke, at det er sexet at give penge til grundforskning, og derfor har forskningsverdenen det svært med klat-bevillinger til forskning. De "binder" basismidlerne, siger vicedirektøren for en af de store sektorforskningsinstitutioner. Han laver en arbejdsdeling mellem universitets- og sektorforskningen.

Forskningen er også vigtig på universitetet, men den store opgave ligger i at uddanne kandidater til at løse konkrete opgaver ude i samfundet. Der er en masse professioner, hvor der ikke er brug for forskning. Forskeruddannelsen er også vigtig, men hvorfor bliver vi ved med at uddanne unge mennesker til forskere, når de alligevel ender i almindelige jobs ude i samfundet langt væk fra forskningen", spørger Jens Morten Hansen.

Der er en klar arbejdsdeling mellem universitetets og sektorforskningens opgaver, ifølge vicedirektør Jens Morten Hansen fra en af sektorforskningsinstitutionerne, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS). Universiteternes primære opgave er at uddanne kandidater, ligesom sektorforskningens primære opgave er at rådgive regeringen eller centraladministrationen.

"Universitetet skal først og fremmest uddanne højt kvalificerede kandidater. Da nogle af disse kandidater skal være forskere, skal universitetet have et forskningsmiljø, der kan uddanne gode forskere. Men jeg mener ikke at universitetsforskningen skal rettes mod at løse konkrete samfundsproblemer".

Nej til rene underviserstillinger på universiteterne

Han mener dog, at forudsætningen for at kunne uddanne gode kandidater er, at man har et højt forskningsniveau på universitetet.

"Tendensen til nogle steder at etablere rene undervisningsstillinger er dødsygt. Man kan ikke undervise på et højt niveau, hvis man ikke har kontakt med forskning. Det ideelle er at undervise i det man forsker i. Det kan jeg da huske fra da jeg selv læste. Den inspirerende

og givende undervisning kom da fra dem, som var dybt involveret i forskning".

Der kan da være sager, hvor vi bliver nødt til at tage nogle hensyn, som man måske ikke behøver i universitetsforskningen".

Delfinansiering binder basispengene

Jens Morten Hansen mener, at dansk forsknings største problem

er finansieringen af forskningen, hvor hver krone fra eksterne midler binder en krone af de interne midler.

"Finansieringsformen er det største problem for forskningen, og det gælder i høj grad også universiteterne. Man får jo kun en del af forskningen finansieret af penge udefra, resten skal vi betale selv. Disse penge må vi så tage fra vore basismidler, som egentlig var rettet mod grundforskningen. Vores økonomi er god nok, men pengene er øremærkede til konkrete projekter. Vi har ikke penge til at sætte noget nyt i gang - forskning som man ikke kender resultatet af. Det der sker med programforskningen er jo, at man vil være sikker på, at der kommer noget ud af det", siger direktøren.

"Man kan ikke få finansieret dristige projekter. Chancen for at det bliver en fiasko er for stor. Det kan man kun gøre med interne midler, hvor man ikke behøver at fortælle Gud og hvermand, at det altså blev en fuser - og at man stopper projektet, fordi det ikke fører til noget. Og det kendetegner jo grundforskning, at en stor del skal være fuser..."

At konkurrere på katastrofer

Ifølge Jens Morten Hansen har fænomenet den konsekvens, at forskere føler sig nødsaget til at lobbye for at få penge til forskning.

"Forskerne konkurrerer på katastrofer for at få penge. Miljøområdet er et godt eksempel. Hvis der ikke rettes op på det og det, går hele verden under. På sundhedsområdet siger de: patienterne dør som fluer hvis ikke..."

Man går ud i medierne og skaber et problem, for derefter at få penge til at løse det. Medierne får en god historie, politikerne scorer nogle stemmer ved at forhindre katastrofen og forskeren får penge til sin forskning. Det er en uheldig trekant, for det giver forskningen karakter af ambulancetjeneste".

Jens Morten Hansen mener, at problemet kun kan løses ved at sikre en stor intern finansiering, eller ved at skabe en anden balance mellem intern og ekstern finansiering.

"At give penge til grundforskningen er ikke særlig sexet rent poli-

tisk. Politikerne vil jo gerne sige: 'Nu har vi givet penge til det og det, og I kan jo nok forstå alle sammen, at det er meget vigtigt'.

Der er ingen stemmer i bare at sige: 'Nu har vi hjulpet forskningen med penge. Nu har de frihed til at forske' ...".

Der skal være en adresse på pengene: "Sådan er det ikke kun i Danmark, men over hele verden. Det er den amerikanske forskningsmodel, der er brudt igennem. Men det er ret forudsigeligt, hvad der kommer ud af den".

Nytte og / eller relevans

Skiftende forskningsministre har talt om, at forskningens skal prioriteres ud fra kodeordene "nytte" og "relevans". Hertil siger Jens Morten Hansen:

"Dansk forskning udgør kun 1 pct. af al forskning i verden, og derfor må vi prioritere hvilke områder, der skal forskes i. Det ligger ligesom i luften, at vi skal sprede os over det hele, men det mener jeg ikke vi kan. Det er vi ikke gode nok til. Derudover mener han, at der er for meget fokus på kvalitetsbegrebet i forskningen".

Universitetsforskningen måles mest på kvaliteten, hvor sektorforskningen måles på relevansen af forskningen, mener direktøren: "Selvom der helt klart er behov for begge, mener jeg, at der bliver fokuseret for meget på kvalitetsbegrebet, og det går ud over det focus, der skal være på, om forskningen er relevant for Danmark".

Vicedirektøren mener, at det øgede samarbejde mellem erhvervslivet og forskningen er en god udvikling. Der er imidlertid ofte kritik af, at forskningen styres for meget:

"Det er der noget rigtigt i, men man skal være særlig opmærksom på hvad der styres. Hvis det er indholdet af forskningen, er det naturligvis problematisk. Men hvis det handler om at dreje forskningen i en bestemt retning, så kan jeg ikke se noget forgjort i det".

På spørgsmålet om det ikke kan tænkes, at der er nogle vigtige opgaver som det offentlige ønsker at få løst, men som ikke er attraktive for industrien, svarer han:

"Det er en af de ting, som sektorforskningen i høj grad må tage sig

af. Hvis vi nu sammenligner et vidensgrundlag med et landkort, så er det vores opgave at sikre, at der ikke er en masse store hvide pletter.

Universitetsforskningen skal og bør fordybe sig i bestemte områder, men der er altså også et behov for at det hænger sammen, så der er et vidensgrundlag for en egentlig administration af et sagsområde. Sådan oplever jeg i hvert tilfælde vores funktion. Det er vores opgave, at sikre, at der ikke er hvide pletter på kortet.

Sektorforskningens politiske styring

Sektorforskningens position er knyttet til de politiske beslutninger.

"Resultaterne af sektor-forskningen kan meget hurtigt omsættes til handling. At der så også er nogle konflikter i at skulle tage så store hensyn til sektorinteresser, er kun naturligt - og dem må man lære at håndtere.

"Som forskningsinstitution er det jo fx GEUS's arbejde - også fordi vi kører det nationale overvågningsprogram på grundvandet - at fortælle, hvordan det står til. Engang imellem bliver det klart, at visse godkendelser af pesticider ikke er skarpe nok. Og så bliver det opfattet som en kritik af godkendelsen eller sagsbehandlingen. Men det er jo en naturlig ting. Der kommer ny viden frem. Problemet er i virkeligheden, at ny viden altid er ubehagelig".

I sektorforskningen er der et timingshensyn at tage. "Den ansvarlige minister skal have en mulighed for at håndtere sagen hensigtsmæssigt, inden den formidles til offentligheden, så han ikke lige pludseligt bliver eksponeret, uden at han ved, hvad der foregår.

Det er jo ikke morsomt for ministeren at blive ringet op midt om natten og blive foreholdt, at nu har en eller anden 'sindssyg' biolog sagt sådan og sådan og: 'hvad mener du?...'".

Om det at formidle kontroversiel forskningsviden til offentligheden siger vicedirektøren:

"Forskerne ikke kun har ret til at sige noget, når de har lyst til det. Det er deres pligt - også der, hvor de ikke har lyst til at gøre det. Hvad skal man ellers med forskningen ...", spørger han.

ingemann

FORSKNINGSBASERET UNDERVISNING ?

Det er delvis en illusion: Megen undervisning laves jo af løslærere uden forskningsret, og nogle studenter har slet ikke brug for forskningsrelationen, hævder to professorer.

Det er en farlig tankegang, som kan true lærernes ret til fri forskningstid, svarer lektor, der er specialist i stillingsstrukturen.

"Hvis vi fortsætter med at fastholde begrebet om 'forskningsbaseret undervisning' i alt vores arbejde som universitetslærere vil konsekvensen være, at forskningsfunktionen udmattes, at forskningsbegrebet udvandes, og at universiteterne kvæles i deres egen succes..."

De to professorer i medie- og informationsvidenskab - **Peter Bøgh Andersen (AU)** og **Lars Qvortrup (AaU)** - opfordrer til "diskussion af et realistisk grundlag" for undervisningen ved universiteterne.

"Det kritiske blik må ikke alene rettes mod den politiske styring af universiteterne. Den skal også rettes mod universiteterne selv og universiteternes egenstyring. Det er således nødvendigt at sætte spørgsmålstegn ved en af det moderne universitets hellige køer: Begrebet om forskningsbaseret undervisning. Hvis antallet af studenter og funktioner - åben uddannelse, efteruddannelse, evalueringer, livslang uddannelse osv. - skal fortsætte, er det nødvendigt at acceptere, at ikke alle disse aktiviteter kan være 'forskningsbaserede' på samme måde", siger de to.

De mener, at princippet om forskningsbaseret undervisning dels allerede er så udhulet, at det er svært at tage alvorligt - bl.a. fordi meget af undervisningen faktisk varetages af løslærere uden forskningsret. Og dels fremstår forskningsrelationen mere eller mindre uforståeligt for store grupper studerende, hvis erhvervsønsker ikke sigter mod forskning i sig selv, men mod erhverv der kan have forskellige lighedspunkter med forskningsarbejde.

De taler ikke mod, at noget af undervisningen skal være forskningsbaseret:

"Men man er nødt til at udvikle den interne differentiering således, at det er tydeligt, hvad der sigtes imod. Hvis læreren ved, at 80 procent af de studerende ikke skal være udøvende forskere, vil han eller hun være nødt til at formidle en 'tilpasset' version af videnskaben. Og faren for læreren er, at han eller hun selv kommer til at tro, at den tilpassede version er identisk med den virkelige forskning - og læreren mister dermed sine forskningskvalifikationer".

Værn af forskningstiden?

Ifølge Universitetsloven har de højere uddannelsesinstitutioner som opgave "at drive forskning og give videregående uddannelse indtil det højeste videnskabelige niveau". Og i stillingsstrukturen er

de faste stillinger (adjunkt, lektor, professor) kendetegnet ved at indebære ret og pligt til både at forske og at undervise.

I den sammenhæng bliver den 'forskningsbaserede undervisning' ofte fremhævet som en norm, der skal værne universitetslærernes ret til (fri) forskningstid. De to er på kollisionskurs med mere fagpolitiske folk, som vil kalde synspunktet for naivt: Hvis normen om forskningsbaseret undervisning nemlig ikke er der, så vil universitetsledelserne udnytte tomrummet til at lave rene underviserstillinger, som er meget billigere. Dermed ville forskningstiden og -friheden blive udhulet i stillingsindholdet?

"Vi er jo ikke politikere og vi ser ikke problemet ud fra et fagforenings-synspunkt. Vi ønsker blot at påpege tingenes virkelige tilstand. Men jeg mener da i øvrigt, at fagforeningen står stærkere, hvis den gør op med illusioner. Man løser jo ikke noget ved at fortie problemet, for arbejdsgiverne ved det da godt", siger Peter Bøgh Andersen.

Farlige konsekvenser

Fagpolitiske kredse er meget betænkelige ved Bøgh Andersens og Qvortrups synspunkt:

"De har da ret i, at man ikke må lande i vanetænkning, hvor det fastholdes, at alle små hjørner af undervisningen skal baseres på forskningen. De kan også have ret i, at nogen undervisning er indprentning af elementærviden eller færdigheder, og at det ikke er nødvendigt med forskningsbaseret her - og det tager man allerede i dag højde for.

Men at udbrede tankegangen om forskningsbaseret til et bredere felt er en meget farlig tilgang. Det kan nemlig udnyttes af sparelystne ministre og universitetsledelser. ...", siger **lektor Erik Strange Petersen**, som i 1993 var med til at forhandle den nuværende stillingsstruktur med Undervisningsministeriet.

Han henviser til, at det er et værn om forskningsretten og -pligten, når der i stillingsstrukturen står, at de faste stillinger består af både forskning og undervisning. *"Det betyder, at man skal være aktiv forsker og at det skal præge undervisningen. Og det er nødvendigt, for videnskabsudviklingen går så hurtigt, at læreren hele tiden må opdateres. Man kan altså ikke undervise på grundlag af ti år gammelt undervisningsmateriale".*

Hvis kravet om den 'forskningsbaserede undervisning' fjernes, kan

det udnyttes af arbejdsgiverne:

"Så kan politikerne for eksempel udnytte det til besparelser ved at konstatere, at bachelorundervisningen ikke behøver at være forskningsbaseret. Det vil betyde, at studenterne først på det 4. studieår får forskningsbaseret undervisning. Ud fra den tankegang laver man forskningsoverbygninger, som cremen af studentermassen - ph.d.erne - kan få lov til at komme ind på ...", advarer Strange, som gør opmærksom på, at tages det forskningsbaserede element ud, er der ikke længere tale om uddannelser på universitetsniveau, men som mellem-lang uddannelse.

Konsekvens: Opdeling i undervisere og forskere

For de faste universitetslærere kan tankegangen få alvorlige konsekvenser: *"Hvis undervisningen skal være forskningsbaseret er det nærliggende at dele staben op i fa-*

stansatte undervisere og så de fastansatte med forskningsret. Det er et system med a- og b-medarbejdere, som indebærer latente kollegiale konflikter. I praksis kan systemet blive sådan, at nogle forgyldes på forhånd, hvor ledelsen fordeler forskningstiden efter ansøgning ...", siger Strange og slutter:

"Deres unuancerede synspunkt overser fundamentalt det geniale ved den forskningsbaserede undervisning: At de studerende får en - selvoplevelt - indsigt i, hvordan viden og videnskabeligt fremskridt udvikler sig. Vel får mange kandidater ikke direkte brug for forskning i deres karriere uden for universiteterne, men det er ikke det samme som at sige, at studenternes forskningsindsigt er spildt ...".

jo

Se INTERVIEW s. 6-7

CIGARKASSERNES LOGIK

Den tiltagende politiske styring og de mere og mere centrale programpenge betyder en adfærdændring hos forskerne, siger to professorer, der både som ansøgere og som programskrivere har erfaring med området. Man begynder at tænke taktisk: Hvem sidder på penge-kassen, hvad tænker og ønsker de osv. - og forskningens erkendelsesinteresse ryger i baggrunden ...

Når vi som forskere skal søge penge fra en af cigarkasserne - programopslag o.lign. - opfører vi os, som vi tror 'systemet' gerne vil have! Problemet er, at vi mere går efter pengene end de erkendelsesmæssige interesser.

For den enkelte forsker giver det et ubehag ved systemet: På den ene side vil forskeren gerne bringe sig i stilling til at få penge. Men samtidig bryder vi os jo ikke om, at en direkte og inddirekte indholdstyring, hvor vi er nødt til at 'omformulere' vores forskningsinteresser så de passer til et programforslagsopslag ...

Professorerne Peter Bøgh Andersen (PBA) og Lars Qvortrup (LQ) ser med stigende uro på de mekanismer, som en tiltagende (politisk) styring afføder i forskningsverdenen. Bekymringen retter sig ikke så meget mod de almindelige forskningsrådsansøgninger - med frit forskningsvalg - hvor forskerne fortsat agerer i forhold til deres forsknings og erkendelsesinteresser. Men når det drejer sig om programforskningen er problemet, at forskerne tilpasser deres adfærd:

PBA: "Ved bestemte programopslag - hvor der tydeligt er nogle aktører indblandet, som har mere specifikke og klare interesser - er det hensynet hertil, der kommer til at præge ens adfærd og ansøgning:

Når jeg har beskrivelsen af cigarkassen, så vurderer jeg min egen forskning for at se, hvordan den kan omrokers, så det passer. Man formulerer projektet ud fra, at man vil have penge - mere end man søger ny erkendelse. Man tænker taktisk: Hvem sidder på penge-kassen, hvad tænker og ønsker de osv.

Det er demoraliserende - og giver nogle gange det absurde udslag, at man har omrokeret sig så meget, at ens udgangspunkt er blevet væk..."

Bluff eller det trivielle

Mekanismen er ødelæggende, for enten må man blufte i sin ansøgning - og det er der mange der gør: man skriver ting som man ikke kan stå ved mener de. Eller

også må man holde sig til det trivielle, som man godt ved, at man kan opfylde - og så er forskningen jo ikke nødvendig. Begge dele ødelægger muligheden for risikoforskning.

LQ: "Det er illusionsmageri: Man laver formuleringer og projekter, som er fiktionsagtige.

Det betyder ikke, at jeg vil sæbevillingerne til livs, for de kan være nødvendige. Men programopslag må ikke have en indre resultatlogik. Jeg har - især i nogle EU-programmer - set eksempler på, at opslaget faktisk beder een om at redegøre for resultater og erkendelse flere år ud i fremtiden. Det kan man ikke kalde (grund-) forskning. En forskningsbevilling er ikke kurssikret; i forskningen kan du ikke med sikkerhed vide, om dine penge giver udbytte eller ej. Det er forskningens risiko, som bevillinggiveren må erkende. Hvis den gøres forudsigelig giver den ingen ny erkendelse..."

Lars Qvortrups konklusion er i virkeligheden ret simpel: Basisbevillingssystemets frihed burde overføres til de øvrige bevillinger:

LQ: "Vi protesterer ikke imod, at der skal prioriteres; det er selvfølgelig en del af spillereglerne. Det er heller ikke styringen, men styringsform, som er forkert. Politikerne har mange penge ude at svømme, men det er udtryk for mistillid fra politikernes side, når styringen kører detaljeret og alt for meget på indholdet.

Med programkomiteens øjne

Bøgh Andersen og Qvortrup mener ikke, at programkomiteer har meget specifikke - snævre - interesser. Men i programformuleringer kan der være implicite antagelser om, hvordan verden ser ud. Det er en styring af indholdet, og ansøgere må acceptere og indstille sig på de præmisser, hvis man vil have de penge.

Begge professorerne har siddet i programkomiteer og råd, så de har også erfaring fra den anden side af bordet:

PBA: "Som ansøger har man en tendens til at opfatte programopslaget som en 'hellig tekst'. I virkeligheden ligger der ofte ikke den store

dybsindighed i det, men en masse tilfældigheder i programkomiteen! Det er skruet sammen af politiske og faglige kompromiser - ofte vendt så mange gange, at man har svært ved at give en rationel forklaring på, hvorfor det netop kom til at se sådan ud.

Selv som komiteemedlem kan man miste orienteringen - og hvordan er det så ikke som ansøger, der ikke kender de enkelte personer og interesser. Men summen er, at beslutningsgrundlaget er uigennemskueligt: hvorfor er det prioriteret og ikke noget andet? Komiteerne er uformelle, ingen udenforstående kender argumenter og hensyn i gruppen".

Forskningens egne ambassadører bliver politikere

Bøgh Andersen og Qvortrup mener, at det politiske system "naturligvis ikke direkte" kan styre forskningen. Dertil er kompleksiteten i de faglige og videnskabelige system og paradigmer for stor. I stedet udvælger man hvad de kalder "ambassadører" fra det pågældende forskningsfelt, der så udfærdiger teksten. Som ambassadører kan man naturligvis ikke fungere som ren forsker, men må efterligne det politiske håndværk, dvs. bruge alliancer, taktikker, kompromiser er, magt og pression.

Men risikoen er, at ambassadørerne hurtigt bliver mere politikere end forskere. En succesfuld deltagelse i prioriteringsprocesserne skaber prestige; jo bedre politiker - jo mere succes. Interaktionen mellem det politiske og det videnskabelige system skaber altså en gruppe ambassadører fra det videnskabelige system, der med tiden ændrer holdning og adfærd og bliver (deltids-) politikere.

Frikøbet

PBA: "Vil kan man da lave god forskning alene på 'ens' basisbevilling, men så skal man bruge week-ends og man skal være god til at udnytte alle dagens porer; man skal være i stand til at springe fra under-

visningen og så til to timers forskning, for man skal lave noget.

Det er selvfølgelig svært ikke at have sammenhængende tid, og derfor bliver eksterne bevillinger mere og mere centrale".

LQ: "Den eksterne bevilling eller frikøbet giver mulighed for 'rigtig forskning' i sammenhængende tid. Frikøbet er udtryk for en presset situation: Det er vor tids mulighed for at realisere forskningsfriheden ...

Og frikøbet er samtidig en erkendelse, for der ligger en slags status i projektmageri eller i at få forkromede projekter til huset i stedet for at nusse med sine hjemlige radiser".

PBA: "Jeg husker dengang, da de første forskere begyndte at få penge, så de kunne rejse til Bruxelles: Så sad vi andre hjemmefødinge herhjemme med vores radiser og var meget benovede. Men der er større glamourøsitet i et fly til Bruxelles end det sure arbejde med de daglige radiser".

Styring: Koordinering af delsystemer

De to forskere ser med stigende bekymring på konsekvenserne af den stigende politiske styring, som har udløst en identitetskrise på universiteterne, fordi det politiske og videnskabelige system fungerer efter uforenelige principper.

LQ: "Det politiske system griber for såvidt ind med styring i den bedste mening, for eksempel i en forståelig iver efter effektfulde resultater. Men der er en blindhed for, at videnskaben arbejder efter andre kriterier, så de uheldige konsekvenser er således ikke tilsigtede, de er ikke resultater af en sammensværgelse og et snedigt styringssystem, udtænkt af onde politikere og embedsmænd".

Deres analyse af problemstillingen tager afsæt i teorien om, at det moderne samfund differentieret ud i mindre delsystemer. Videnskaberne specialiserer sig således i at håndtere en afgrænset problemstilling. Lægerne har forstand på forskellen mellem rask og syg, juristerne på lovligt og ulovligt, politikere på det parla-

mentarisk mulige eller umulige. Og forskerne på sandt og usandt. Delsystemerne bliver eksperter på deres afgrænsede område - udvikler deres eget fagsprog og egen måde at se verden på - men mister evnen til at håndtere de øvrige områder. Det afgørende problem bliver at koordinere de forskellige systemer.

For at koordinere opstår gradvist et ønske om øget styring og kontrol, baseret på et mere generelt overblik end det, de enkelte delssystemer selv kan præstere - og her optræder politikere og administratører så som regulatorer.

Rammestyring

Men nu er sagen faktisk, at der findes flere styringsmodeller (jf. den hollandske evalueringsforsker van Vught): Den ene er en statslig kontrolmodel, som giver stor magt til statens embedsmænd og til højtstående universitetslærere. Den hviler på en forudsætning om, at politisk styring kan og bør være indholdsstyring, bl.a. fordi videnskabssystemet ikke kan styre sig selv.

Den anden model er en rammestyringsmodel, hvor den bedste måde at styre meget komplekse, lukkede socialsystemer er at fastsætte rammer, men ikke gribe ind i deres interne funktionsmåde:

"Første skridt mod en klog ledelse på alle niveauer er forståelsen af, at levedygtige systemer i vidt omfang er selvregulerende og endda selvorganiserede. Vi frygter, at dansk forskningsstyring er på vej ind i indholdsstyringen, hvor den burde vælge

tilsyns- eller rammestyringen. En stram indholdsstyring er i modstrid med forskningens natur, og det er da vores klare overbevisning, at man får dårligere forskning ud af det ...", siger de to.

LQ: *"Rammestyrings-logikken er et udmærket og velafprøvet system, men cigarkasserne - især når de er snævert formuleret - sætter sig igennem med nogle andre logikker. Det er i særlig grad et problem, at forholdet mellem basisbevillinger og eksterne penge forskydes, og at der kommer krav om medfinansering som binder de frie basismidler".*

Det politiske system må lære at acceptere sine begrænsninger:

"Det må nøjes med rammestyring - dvs. så og så mange millioner til det og det forskningsområde - og give afkald på indholdsstyringen. Det videnskabelige system må til gengæld lære at styre sig selv, både ved at styrke den interne effektivitet og ved at blive bedre til at opfange signaler fra omverdenen".

Som en mulighed kan man overveje kontraktmodellen, hvor universiteterne er selvejende institutioner, hvis økonomiske grundlag er kontrakter med staten om at uddanne et vist antal kandidater samt at bedrive forskning af et bestemt omfang inden for nærmere fastsatte rammer.

På trods af faresignalerne over for den tiltagende politisering af forskningsprioriteringen peger Qvortrup dog også på, at forskningen har sine egne drivkræfter, som politikken ikke kan aflive uden videre:

LQ: *"På længere sigt har jeg stor*

tiltro til, at der kommer en reaktion, hvor forskningsstyringen viser sig illosorisk. Jeg har en naiv tro på, at det videnskabelige erkendelsessystem har en egendynamik, som nok skal overleve".

Oldboysnetværket

Især yngre forskere har oplevet det som meget svært at få hul på den første forskningsråds eller programbevilling. Her hører man ofte, at råds og fonds-systemerne er præget af at være oldboysnetværk?

PBA: *"Det vil da være løgn, hvis jeg påstod, at personlige bekendtskaber ikke spiller en rolle i systemet..."*

Qvortrup supplerer:

LQ: *"Man kan måske godt kritisere rekrutteringen til stillinger, ansættelsesudvalg og bevillingsudvalg. Men her skal man tænke på, at det videnskabelige system fungerer igennem paradigmer, som fastlægger betingelser for erkendelse i den pågældende periode og som i øvrigt er med til at strukturere de videnskabelige institutioner. Derfor hverken kan eller skal etablerede videnskabelige paradigmer let blive blæst omkuld af nogen, som kommer udefra. Fordelen ved det er, at det skærper kravene til den nye generation, og vi skal jo ikke glemme at det videnskabelige fremskridt ofte er et resultat af strid"*

PBA: *"Et ægte fremskridt forudsætter at et paradigme er blevet så grundigt undersøgt, at det selv bryder sammen ...".*

jø

MERE HUMANIORA OG SAMFUND

- i Grundforskningsfonden, lover ny formand for bestyrelsen

Jeg har tidligere sagt det: Grundforskningsfondens hidtidige koncept med store blokbevillinger er særlig egnet for det naturvidenskabelige og tekniske område. Ved siden af det må fonden finde nogle andre modeller, så der kan blive mere plads til humaniora og samfundsvidenskab i fremtiden. Men udvælgelsen skal fortsat ske ud fra kvalitetskriterier ..."

Sådan lød tiltrædelseserklæringen, da OU-rector Henrik Tvarnø blev udnævnt til ny formand for bestyrelsen i Grundforskningsfonden. Med udnævnelsen af Tvarnø har forskningsministeren signaleret, at de to områder skal prioriteres højere i fondens arbejde. "Udnævnelsen af Tvarnø er et helt bevidst forsøg på at sætte mere focus på humaniora og samfundsvidenskab ...", sagde Hilden.

Tvarnø ville dog ikke komme nærmere ind på "de nye modeller", fx om fonden vil gøre brug af sin mulighed for at oprette (midlertidige) stillinger på lektor og professorniveau, som det blev foreslået i Dansk Magisterforenings høringssvar til lovforslaget.

Både Hilden og Tvarnø roste Grundforskningsfondens hidtidige indsats som "havkat" i det danske forskningslandskab og Tvarnø gav nok et billede med henvisning til bokseren Muhammed Ali: "Svæve som en sommer-

fugl, stikke som en bi". Selv om fondens uddelinger på 200-250 mio. kr. årligt kun udgør en brøkdel af de offentlige forskningsbevillinger er det vigtige penge, fordi de uddeles til større grundforskningsprojekter.

Hilden fremhævede, at Tvarnøs rolle bliver at få formuleret en ny fundats, samt at stå for et generationsskifte i fonden. Det taler også til hans fordel, at han ikke kommer fra København (som de øvrige bestyrelsesmedlemmer) og at han "er vant til at sidde 'for bordenden'". Endelig fremhævede hun, at Odense Universitet "på fornemste vis er med på den nyeste udvikling", især at finde et produktivt samspil med erhvervslivet.

Adskillelse af bestyrelsesformand og direktør

En ny lov fra december giver fonden mulighed for at bruge op til halvdelen af sin grundkapital indtil år 2006. Formuen er i dag på ca. 2.2 mia. kr.

Med loven (fra december) splittes Peder Olesen Larsens nuværende dobbeltrolle som både direktør og formand for bestyrelsen op i to. Hildens begrundelse er principiel: Nordisk Fjer-skandalen viste svagheden i selskaber, hvor enkeltpersoner samtidig sidder på flere centrale poster.

I fremtiden er det hensigten, at bestyrelsen skal tage sig af de

overordnede beslutninger herunder om forskningsprioriteringerne, mens direktøren skal udmånte disse prioriteringer i den daglige administration. Hvorledes den nærmere arbejdsfordeling skal være vil komme til at fremgå af den nye fundats.

Fondens bestyrelse: En Olesen Larsen-model, tak

I forbindelse med debatten om strukturændringen argumenterede Grundforskningsfondens bestyrelse selv for, at direktør og bestyrelsesformand fortsat skulle være den samme person. Fonden finder henvisningen til ændringer på det selskabs- og fondsretslige område formel, fordi de særlige lovgivningsregler om adskillelse af formand og direktør kun gælder for børsnoterede selskaber og slet ikke for fonde.

For en fortsættelse af ordningen med en arbejdende bestyrelsesformand hedder det: "Den hidtidige ordning, hvor formanden for bestyrelsen tillige har været direktør for fondens administration, har ikke alene virket tilfredsstillende, men har haft afgørende indflydelse på fondens succes".

I Grundforskningsfondens svar betones til sidst, af hensyn til fondens uafhængighed, at der ikke må være tvivl om, at fondens direktør ansættes af og alene refererer til fondens bestyrelse og ikke

til Forskningsministeren.

Det bliver en af Tvarnøs første opgaver som bestyrelsesformand at være med til at udpege direktøren. Peder Olesen Larsen kunne i begyndelsen af januar måned ikke oplyse, om han er kandidat til stillingen. Foreløbig fortsætter han således indtil 1. marts, hvor ansættelsen ophører.

Syv af de otte bestyrelsesmedlemmer er i øvrigt beskikket i endnu halvandet år til november 1999.

Samarbejde med forskningsrådene

Tvarnø markerede ved udpegningen, at han er "åben over for samarbejde" med de øvrige forskningsinstanser, herunder forskningsrådene, men han understregede at udvælgelse af prioriteringsområder og projekter alene er den uafhængige fondebestyrelses opgave.

Han ville ikke kritisere fondens hidtidige informationsniveau over for omverdenen hvad angår oplysning om kriterier for støtte, begrundelse for afslag samt evalueringsspræmisser m.v.: "Jeg har altid følt mig godt orienteret af fonden, og jeg er sikker på, at både de forskere som har fået bevillinger og dem som har fået afslag har følt sig godt informeret ..."

jø

NY LOV FOR GRUND- FORSKNINGSFONDEN

Universiteterne sagde nej til særlige indsatsfelter, mens sektorinteresserne sagde ja. Høringsvar om Grundforskningsfonden afslørede interessemodsatninger

SYV CENTRE LUKKES

23 centre bad om forlængelse, men kun 16 fik den.

Grundforskningsfonden får nu mulighed for at bruge op til halvdelen af sin grundkapital indtil år 2006. Det vedtog et flertal i Folketinget i december.

Udvidelsen af handlemulighederne var den vigtigste lovændring, som blev gennemført. Udvidelsen støttes i forskningsstedernes høringsvar under den forud-sætning, at der kommer nye bevil-linger til i år 2006, hvor tæringen af grundkapitalen er sket. KU siger det på en anden måde: Vi står uforstående over for, hvorfor udvidelsen er nødvendig, hvorfor tilførsen der ikke bare finanslovs- penge?

Udvidelsen gik igennem, men Folketinget underkendte dog flere af Hildens øvrige ændringsforslag.

Institutionerne vil ikke overtage centre

Forslaget om, at universiteter og andre modtagere skulle være med til at finansiere projekter igennem forhåndsløfter om at overtage centre, når fondsbevillingen udløber, blev massivt afvist af universiteter og sektorforskningen. Forslaget gik ud på, at "indlejring" skulle være en betingelse for at opnå støtte fra fonden, allerede før selve forskningen er i gang.

Teknikerne i Finansministeriet fandt indlejningsprincippet af stor betydning, da der ellers kan opstå et betydeligt, udækket finansieringsbehov, som senere vil kræve helt ekstraordinære omprioriteringer.

Forskningsstederne betegnede det som uønskeligt, uhensigtsmæssigt og urealistisk. Et sådant "indlejningskrav" ville medføre en helt ukordineret styring af institutionernes basisbevillinger til forskning på tværs af stedernes egne strategiplaner. Samtidig ville det betyde, at det ikke kun var projekternes kvalitet - men også deres medfinansiering - som ville være afgørende for, om fonden

kunne støtte projektet. Rektorkollegiet støtter nok, at der skal være aftalte procedurer for relationerne, men ikke et krav om faste aftaler. KU's omfattende høringsvar peger på, at forslaget er i modsætning til et grundtræk i Undervisningsministeriets "Universiteter i vækst", hvori det fremhæves, at der skal skabes balance mellem basis- og eksterne midler, netop for at sikre forskningen frihed og sikre institutionernes selvstændighed i deres planlægning. Også sektorforskningens direktørkollegium SEDIRK finder det urealistisk at stille krav om medfinansiering.

Også Undervisningsministeriet var betænkelig ved især dette forslag. Ministeriet afleverede ikke et skriftligt høringsvar, men nogle telefoniske bemærkninger - hvilket er sigende om det problematiske forhold mellem Forskningsministeriet og Undervisningsministeriet.

Nej til særlige indsatsområder

Hildens forslag om binding til "særlige indsatsområder" blev underkendt ved lovbehandlingen i Folketinget efter at høringsrunden havde afsløret, at forskningsstederne var meget uenige på det punkt: universitetsforskningen havde protesteret stærkt imod forslaget, mens sektorforskningen støttede det.

Af Jytte Hildens oprindelige lovforslag fremgik, at halvdelen af fondens midler skulle anvendes "inden for særligt prioriterede forskningsområder, som det skønnes væsentligt at fremme". Disse prioriteringer skulle gælde for 4 år ad gangen, og "ligedelingen" skulle forstås som en ligedeling over tid.

Hildens argumentation var, at forskningens bidrag til fremtidens vidensbaserede samfund bliver langt mere nødvendig end nogensinde før. Den nationale forskningsstrategi kunne således være et

af pejlemærkerne mod realiseringen af regeringens målsætning om, at forskningens prioritering kan være med til at fremme "livskvaliteten og værdiskabelsen" i det danske samfund, hed det. De særlige indsatsområder foreslås bredt formuleret, sådan at rammerne ikke bliver for snævre, og de kan ligge i forlængelse af nogle af de satsninger, som fonden allerede har foretaget fx inden for planteforskning, bioteknologi eller materialeforskning. Men der kunne også blive tale om nye indsatsområder, fx inden for IT-forskning eller grænseoverskridende humanistisk eller kulturel forskning.

Universiteterne afviste forslaget med henvisning til, at kvalitet bør være det primære udvælgelseshensyn og ikke andre hensyn. Det humanistiske Forskningsråd sagde dog ikke nej, fordi man var stærkt tiltalt af ministerens bemærkninger om, at netop "grænseoverskridende humanistisk eller kulturel forskning" kan være nogle af de særlige indsatsområder.

Sektorforskningen var derimod positive over for forslaget, idet det angiveligt modsvarer samfundets aktuelle behov. Nogle ønskede, at de prioriterede områder især skulle målrettes mod den nationale forskningsstrategi, således at det blev pålagt fonden at uddele halvdelen af pengene inden for strategien og de tilknyttede delstrategier. SEDIRK siger, at det er vigtigt, at den tilsvarende halvdel af fondsmidler kan anvendes på områder, hvor der sker forskningsmæssig udvikling eller -ændringer.

Der synes således at være et skel mellem de grundforskningsorienterede og de mere anvendelsesorienterede forskningssteder. DM går således imod forslaget, mens fx Lægeforeningen, FTF og Ingeniørforeningen støttede det.

Grundforskningsfondens 23 centre fik enten fremragende eller meget pæne karakterer ved evalueringen i efteråret 1997.

Nu har Fondens bestyrelse alligevel besluttet, at syv af centrene ikke skal støttes ud over den første 5 års periode. Blandt de nedlagte er Semiotik-centret i Århus, som dog får et plaster på såret, idet lederen, docent Per Aage Brandt får mulighed for at få et 5-årigt professorat i disciplinen.

Blandt de centre, som fortsat får støtte, er de øvrige humanistiske centre: Kierkegaard-forskningscentret som har fået stor presse i det seneste halve år, Poliscentret, samt Nationalmuseets marinar-kæologiske forsknings-center.

Det fremgår ikke, hvad der har været bestyrelsens nærmere kriterier for hhv. videre støtte og lukning. I en pressemeddelelse siges, at ud over den internationale evaluering har bestyrelsen også "inddraget sine mange erfaringer fra det daglige arbejde med centrene" i beslutningen.

Ingen regel om permanens

I det oprindelige lovforslag var der indbygget en "indlejningsmodel", hvorefter institutioner senest efter 10 år skulle overtage projektet efter ophør af fondens bevilling. Denne model skulle sikre, at fonden ikke skulle være permanent bidragsyder. Men dette forslag blev afvist af Folketinget, og der synes således ikke at være grænser for, i hvor lang tid fonden kan støtte bestemte centre.

jø

jø

URO OM PROFESSORAT

PERSONALE-
POLITIK

MEDARBEJDE

Vel er det et ledelsesinstrument, men
Især for unge og løstansatte er der åb-

Dekan valgte at overhøre bedømmelsesudvalgs indstilling og udskyde besættelse af professorat selv om bedømmelsesudvalget havde peget på to meget kvalificerede kandidater

Så har en stillingsbesættelse igen skabt uro på et af de humanistiske fag. I dette tilfælde handler det om besættelse af et professorat i etnologi ved KU. Sagen skabte så megen turbulens, at dekanen valgte – to år efter af ansættelsesproceduren var startet – ikke at besætte professoratet, men udskyde det til et genopslag i 1999. Det skete på trods af, at et bedømmelsesudvalg havde peget på to særdeles kvalificerede ansøgere.

Dekanen henviser til, at han ikke fandt sig tilstrækkeligt "vejledt" af bedømmelsesudvalgets indstilling i forhold til stillingsopslaget kvalifikationskriterier, som lå ud over de rent videnskabelige kvalifikationer.

Han henviser samtidig til, at hele kulturfagsområdet – herunder etnologi – skal gennemgå et udvalgsarbejde med henblik på at få en samlet, hensigtsmæssig struktur. Dette udvalgsarbejde er bl.a. tilskyndet af, at faget folkloristik fik meget dårlige karakterer i en evaluering i efteråret, og det blev foreslået, at faget skulle fusioneres med det nuværende institut for arkæologi og etnologi.

Institut-strid

På humaniora – og især på småfag, hvor der kun er få professorater, der bliver ledige med årtiers mellemrum – udarter stillingsbesættelser af og til i interne stridigheder og klagesager. Og sådan gik det også på etnologi, som kun har en professorstilling.

Ansættelsesproceduren blev sat i gang i efteråret 1995, og bedømmelsesudvalget afgav indstil-

ling i marts 1997, som dog først færdiggøres i april efter, at udvalget blev anmodet om at "omarbejde" indstillingen. Bedømmelsesudvalget peger – såvidt FORSKERforum er orienteret – på to særdeles kvalificerede ansøgere, og udvalget pegede på den ene som mest videnskabeligt egnet til at varetage opslaget ordlyd om etnologi med særligt henblik på Europa.

Herefter fortaber sagen sig i et fagpolitisk spil på faget og i fakultetet. Nogle fortolker striden som en faglig tvist mellem to linier, hvor den ene er en bred og almen-europæisk etnologisk og den anden en mere moderne og folkelig "livsforms"-teoretisk tilgang. Andre siger imidlertid, at det er en mere kollegial modsætning, hvor der er personligt-pædagogiske forhold hos den ene ansøger, som skaber uro blandt de øvrige ansatte.

Det er denne uro, som dekanen har lagt lag på ved at undlade at besætte stillingen. Det har imidlertid vakt nogen undren, at dekanen har været et halvt år om at træffe denne beslutning. Det undrer også, at han ikke benyttede sig af muligheden for at indhente yderligere oplysninger hos bedømmelsesudvalget på de punkter, hvor han har følt sig dårligt vejledt. Det har ikke været muligt at få dekanens forklaring på disse spørgsmål.

For den ene af de to kvalificerede har hele forløbet imidlertid fået en uheldig udgang. Han har valgt at forlade instituttet allerede pr. 1. februar. jø

"Som institutleder har man en klar opfattelse af at TAP'erne opfatter sig selv som medarbejdere, men man kan nogle gange spørge sig selv, om VIP'erne gør det samme? Man fornemmer, at instituttet skal være glade for, at de har valgt at være netop på dette institut. Og spørgsmålet er for dem ikke, hvad de kan gøre for instituttet, men hvad instituttet kan gøre for dem ..."

Lektor Stig Hjarvard er institutleder ved Institut for Film og Medievidenskab ved KU. Ovenstående hører heldigvis til undtagelserne, og han bruger det bare til at fortælle, at de nye tider – med medarbejdersamtaler – ikke møder lige stor forståelse alle steder.

På Hjarwards institut har man gennemført medarbejdersamtaler igennem 4-5 år, hvor institutlederen og den ansatte taler om, hvor man gør status over det forløbne år: "Hvis parterne forbereder sig kan man få en dialog om, hvad de har af handleplaner for det kommende år og hvad de har af krav. Og som institutleder er det min erfaring, at det er meget nemmere at komme i dialog om konkrete opgaver:

Det er meget nemmere at overtale den enkelte i nærkontakten end det er at diskutere fordeling af arbejdsopgaver i den store gruppe. Og det opfattes også som mere forpligtende", fortæller Hjarvard og indrømmer beredvilligt, at medarbejdersamtalerne da også er tænkt som et ledelsesinstrument. "Det er jo Institutlederens pligt at tage problemer op, hvis der er sådan nogle. Det kan for eksempel være nødvendigt at sige til folk, at det er en god ide, hvis de får deres ting publiceret i mere anerkendte tidsskrifter".

Og også for instituttets planlægning kan samtalen pege fremad: "Jeg kan også få en pejling på interessen for fællesprojekter".

Frivilligt at deltage

Medarbejdersamtalen er frivillig, men opfordringen til at deltage er indtrængende, og hovedparten kommer. Enkelte formår at smyge sig udenom, og man kan jo heller ikke føre tvungne samtaler, siger Institutlederen.

"Samtalen kan aldrig blive bedre end det, parterne lægger i den. Men når den så er i gang, opfatter mange medarbejdere den som en forhandlingsituation; hvor der i den næste halve time kan flyttes brikker..."

Man må ikke være bange for at

tænke medarbejdersamtalen som led i individuel udvikling og karrierplanlægning.

"Nogle fra 68-generationen har problemer med at tale om karriere, men det har de yngre ikke i samme grad. De er nødt til at tænke karriereincitamentet som en handelsvare: Hvis du vil videre må du tænke på, at instituttet har de behov, og det kan man få noget ud af, hvis man opfører sig sådan og sådan."

Især for de yngre oplever Hjarvard, at personalesamtalen er en gevinst:

"De har ret til at få at vide, hvilke kontante krav, der stilles. Det skal de ikke høre indirekte som kaminpassiar eller korridorsnak. Institutlederen kan give dem nogle retningslinier og pejlemærker."

Især de løstansatte lever under forhold, hvor de mangler kontakt til instituttet: "De kan jo gå i mange år uden at have reel kontakt med ledelsen – bl.a. fordi studielederen ikke traditionelt opfatter medarbejdersamtaler som sit ansvar. I en medarbejdersamtale kan den løstansatte få at vide, at det er en forkert satsning at være undervisningsassistent i årevis i den illusion, at det fører til en fast stilling. De egnede skal have at vide, at den eneste vej er et ph.d.-stipendium".

På store og mellemstore institutter har Institutlederen imidlertid et kapacitetsproblem, fordi han/hun ikke kan overkomme alle samtalerne, så Hjarvard foreslår at studielederen kunne påtage sig nogle af samtalerne.

Begge parter skal forberede sig, og Hjarvard henviser til oplægget hertil i DM's karrieremappe: "Mit liv, mit job, min fremtid". Men han efterlyser materiale, der kan spore folk ind på typer af emner, som er væsentlige i en VIP-medarbejdersamtale. Det eksisterende materiale egner sig meget mere til TAP-samtaler; TAP'erne vil gerne have kontante krav, rammer og en rigtig leder: "Og de er i deres fulde ret til at få afklaret deres forhold, fx deres kursusønsker. Men den karriereorienterede VIP-gruppe findes der ikke noget brugbart værktøj".

Et valg: Leder eller administrator

"Som institutleder skal man tage valget, om man vil være leder eller administrator. Man skal gøre sig klart, om man vælger en form, hvor man administrerer det kollegiale fællesskabs beslutninger; om man vil være bindeled mellem administra-

PANIKFYRINGER

Over to år har OU's humanistiske fakultet opbygget et underskud og nu skal det betales, bl.a. gennem fyring af 3 VIP'ere.

"Universitetsloven viser sig fra sin værste side, for ledelsen er ikke forpligtet til at spørge nedad om sine beslutninger. De gennemførte besparelser er vedtaget og eksekveret af fakultetsråd og dekan alene i al hast uden konsultation af institutbestyrere og de kollegiale organer i øvrigt", fortæller den tidligere AC-tillidsmand, lektor Finn Stendal Pedersen. "I denne sag er der ikke tale om at nogen tager ansvar for, hvordan underskuddet er oparbejdet. Det 'køber' lederne sig ud af ved

nogle panikagtige løsninger ..."

"Det breder en mistemning og en mistillid, når nedskæringerne rammer medarbejdere, som har været ansat i mere end 25 år i statens tjeneste, og som ingen nogen-sinde har haft noget at udsætte på. Der er ikke nogen faglige begrundelser for, at lige netop de 3 VIP'ere skal fyres. Deres eneste fejl er tilsyneladende, at de sidder på små fag og ikke har så mange til at tale deres sag, når der laves fejl andre steder på fakultetet ..."

AC-fællestillidsmand Bjarne Andersen vil ikke udtale sig med henvisning til at der løbende forhandles med ledelsen. jø

de ansatte kan da også få flyttet nogle ting, siger institutleder:
ombare fordele i personalesamtalen

Unge medarbejdere og løst ansatte kan få klar besked i medarbejdersamtalen.

tionsystemet og kollegerne. Eller om man faktisk vil være leder med nogen handlekraft.

I det sidste tilfælde skal man passe på ikke at gå i 'administrationsfælden', for decentraliseringen har gjort, at mange ting er lagt ud til institutterne ..."

For at undgå administrationsfælden har han fået oprettet en HK-områdelederstilling i sekretariatet, der skal sikre at det bliver mere selvkørende. Den reducerer den administrative byrde.

Den valgte leder har sine begrænsninger: Fundamentalt kan lederen spørge, om han er valgt, fordi man nyder kollegernes tillid eller fordi de har tillid til, at man ikke vil lave noget om!

Hjarvards løsning er, at man ikke skal forfalde til konsensusorienteret ledelse, hvor man bliver så sensitiv, at upopulære eller svære valg helst undgås. Men problemet med at tage beslutninger er, at man efter 3 år er tilbage i folden som de andre. Det sætter en begrænsning på mine initiativer - og betyder i praksis, at jeg det sidste år kun administrerer, siger Institutlederen. "Men den valgte leders svagheder er ikke nødvendigvis de ansattes styrke. For ofte efterlyser folk

faktisk nogle ledelsesmæssige beslutninger, som skal tages for eller siden"

Tillægsgesamtalen i medarbejdersamtalen?

På KU-humaniora diskuterer man ikke løn og tillægs-spørgsmål i medarbejdersamtalen:

"Det hører jo ikke hjemme, som proceduren er nu. Men det ligger vel i den nye overenskomsts 'ånd', at det skal ligge på institutniveau, for det er her, at man kan skabe en sammenhæng mellem indsats og honorering? Men samtidig er det nuværende valgte ledelsessystem slet ikke gearret til at tackle en sådan opgave".

Hvis der kommer løn- og tillægsspørgsmål ind i medarbejdersamtalen får den en helt anden karakter, mener institutlederen: "I dag har man en betydelig grad af fortrolighed til at kunne diskutere, og hvis der bliver en alt for snæver kobling til belønninger, så bliver det en kynisk forhandling. Men jeg har ikke tænkt over en procedure, hvor det undgås ..."

Han opfordrer i øvrigt fagforeningerne til at gøre noget ved modsætningen mellem, at den nye lønform og ledelsesstrukturen slet ikke er gearret til hinanden. Det er

fx dekanen, som skal tage beslutninger om tillæg, hvor Institutlederen i virkeligheden var nærmere til at vurdere relevansen.

Praksis er i dag, at indstilling om tillægfordeling forhandling mellem institutleder og fællestillidsmand - og dekanen beslutter så fordelingen.

Blander sig ikke i forskningsprioriteringen

Institutlederen skal være med til at skabe overblik og sammenhæng i instituttets forskning. Hvis der nemlig ikke sker en bevidst formidling, så er folk reelt uvidende om, hvad de andre forskere på instituttet laver.

Men der er en farlig inert i systemet, hvor fagene reproducerer sig selv: "Vi synes jo for eksempel altid, at det er vigtigt at ansætte nogle med samme profil som os selv ..."

og for fornyelsens skyld må fagudviklingen undertiden besluttes fra oven, bl.a. af afsætningsmæssige årsager; fordi vi skal producere kandidater med en ny profil. Skal der ansættes en helt ny person - er problemet at den enkelte medarbejder jo altid - og det er ikke af ond vilje - synes, at den næste ansættelse lige skal være en af ens egen slags. Her

må lederen skære igennem - og den beslutning må så gradvis vinde tilslutning hos medarbejderne", siger Hjarvard og tilføjer, at den slags udvidelser selvfølgelig går mest gnidningsløst i ekspansionsperioder, hvor der kommer flere studenter og ressourcer...

Han er personligt blevet forskånet for at skulle have alvorlige samtaler med forskere, der er gået i stå. Og hans institut har også været i stand til selv at udpege nye forskningsområder.

Hjarvard bruger ikke sin institutleder-kasket til at styre instituttets forskning, som han ellers har mulighed for jf. Universitetsloven.

"Ud over de almindelige lærermøder, har vi halvårslige VIP-møder, hvor alle på instituttet deltager og hvor 'menighederne' taler indbyrdes sammen. Hvis man skal være et sammenhængende institut, er det nødvendigt at blive tvangsinterneret i halvandet døgn, hvor medarbejderne diskuterer deres forskning med hinanden. Og her blander jeg mig i instituttets forskningsplanlægning som menig forsker - ikke som Institutleder ..."

UNIVERSITETET GIVER
KOMPETENCER

- men det er en grusom fejltagelse at gøre det til en almindelig produktions- eller service-virksomhed og på den baggrund indføre firma-management

“**U**kendskab til det særlige ved universitetslæringen gør, at velmenende politikere, embedsmænd, forældre, journalister og kulturpersonligheder - til tider uden blusel - insisterer på, at uddannelses- og forskningssteder løser deres problemer på samme måde, som man gør i andre virksomhedstyper. Og det er en fundamental og grusom fejltagelse ...”

Sten Clod Poulsen er psykolog og konsulent i udvikling af uddannelsesvirksomheder. Han mener, at et af problemerne for universiteterne er omverdenens ukendskab til de faktiske forhold, som der læres på.

“Manglen på forståelse for det særlige har betydet, at en (relativt ukritisk) import af ledelses- og organisationstænkning er overtaget fra andre virksomhedstyper. Det er et fejlspor.

Politikere og administratorer må få en større forståelse for det særlige. Men universiteterne selv må også indrette deres personalepolitik på det særlige”.

Særlige personalepolitik

Hans budskab er ikke, at universiteterne skal styres. Tværtimod taler han for en forståelse for de særlige forhold, der kendetegner uddannelses- og forskningsinstitutioner til forskel fra andre “virksomheder”:

“Mit budskab er, at uddannelsesinstitutioner har nogle særlige karakteristika; for eksempel at lærergruppen har en helt unik og central betydning for ‘produktet’. Det må personalepolitikken tage højde for. Når man skal lave en statslig personalepolitik for uddannelsesområdet, kan man således ikke bare bruge den samme model som for andre statslige institutioner, fx DSB”.

Clod har netop afsluttet arbejde som konsulent for Undervisningsministeriets personalepolitiske projekt, og hans særlige pointe her er, at en personalepolitik, som ikke tager højde for lærernes særlige funktion, ikke kan praktiseres på en frugtbar måde og let vil kunne stille sig i vejen for grundopgaven: At frembringe kompetencer.

Formel og reel kompetence

Hovedproblemet er ifølge Clod, at universiteter ikke må forveksles med traditionelle produktions-, handels-, service- eller videns-virksomheder. Uddannelsesinstitutionens “produkt” er ikke undervisning; læreren får jo ikke løn pr. produceret enhed. Men det er også forkert, når administratorer har en opfattelse af universiteter

som en servicevirksomhed, hvor kunden køber en tjenesteydelse. Universiteters primære virksomhed er derimod kompetenceudvikling - viden, kunnen, personlig udvikling og social udvikling - mener han.

“Kompetence er ikke et eksamenspapir. Den reelle kompetence er det egentlige produkt, og det er ikke så håndgribeligt som en stol eller et bord selv om det har eksistens i eleven, som kan demonstreres ved at eleven bruger sin kompetence produktivt”, siger Clod. Læreren skal ikke give eleven nogle helt specifikke færdigheder, men har en bredere læseplan som ramme.

Og her har planlæggerne et problem, for hvordan måler man kompetenceudvikling?

“For det første mangler der evalueringsforskning, som leverer moderne målingstekniske værktøjer. Vår tids karaktersystemer og udtalelser er for unøjagtige til at kunne give et mål på udbyttet”.

For det andet er studenternes udbytte ikke bare afhængig af lærerens indsats, men også af studenternes egen studieaktivitet.

“Derfor kan lærerens ‘produktivitet’ ikke direkte måles og vejes, da den er afhængig af aktiviteter hos en anden persongruppe, som ikke er under lærernes totale kontrol - og heller ikke bør være det i et demokrati”.

Og for det tredje viser studen-

ternes kompetenceudvikling - realkompetencen - sig måske først lang tid senere, når deres kommende arbejde lægger op til det.

Samfundets krav om ‘effektivitet’ giver sig derfor uheldige udslag. Brugerundersøgelser (lærerevalueringer) over lærerens popularitet er imidlertid ikke bevis for studentens kompetenceudvikling.

Alle har en mening.

Samfundets forståelse og samtidig manglende forståelse for sektorens særlige vilkår viser sig ved, at alle har en mening om universitetslæring og -forskning

Alle mener nemlig, at fordi de selv har været studerende kan de sige noget generelt om uddannelsesstedet. Men de får aldrig lærerens faglige, pædagogiske og menneskelige perspektiv. “Fordi man selv har kæmpet med at lære noget i uddannelsesinstitutionerne har man ikke viden om, hvordan det er at være lærer. Og man ved ikke, hvordan det er at skulle holde andre i gang med at lære”, siger Clod.

Studerende kan ikke sætte sig ind i arbejdet med forberedelsen af undervisningen, fordi det ofte udføres i lærerens hjem: “De ser jo ikke lærerens problemer med at afskære kontakten til ægtefællen og børn og forsøge at agere ‘hjemmekontor uden at have særskilte arbejdsrum etc ...”

Og de har ikke forståelse for, hvad årelange forskningsforløb - vellykkede eller utydelige - betyder:

“Forskning er i sin karakter så eksotisk og dårligt formidlet, at selv universitetsuddannede kandidater ikke nødvendigvis har en dybere forståelse for, hvad det kræver at gøre videnskabelige opdagelser. De har et ‘tilbageskuende perspektiv’, hvor opdagelserne er gjort ...”

Kritik: Studenterne må gætte sig frem

Clod Poulsen arbejder pt. som konsulent for en arbejdsgruppe under Undervisningsministeriets personalepolitiske projekt.

Såvel internt som overfor det omgivende samfund er det universiteternes problem, at man ikke er i stand til at definere sine kompetencer og målsætninger mere præcist, mener Clod. Som en negativ konsekvens heraf skal de studerende i for høj grad gætte sig frem til, hvad de skal kunne.

“Universiteterne skal ikke kontrolleres, men de må i højere kunne dokumentere, hvad de laver, også så kravene for eksempel kan synliggøres for studenterne. Har man svært ved at beskrive og dokumentere sine kompetencer, så kan man heller ikke dokumentere sin ‘produktivitet’ ...”, lyder Clods kritiske bemærkninger til universiteterne. jo

NEDSLIDTE LÆRERE

- på grund af stress.

“**K**ernemedarbejder blandt lærere i Danmark er alvorligt nedslidte og demoraliserede”.

Sten Clod Poulsen er konsulent med speciale i udvikling af uddannelsesinstitutioner. Han mener, at et af de store problemer i dagens uddannelsessektor er, at lærerne er nedslidte.

Årsagen er, at kravene er så mangesidede og diffuse:

“De studerende kommer med meget forskellige forudsætninger: socialt, videnskabeligt og kognitivt. Samtidig er masseuniversitetets økonomi baseret på at få så mange igennem som muligt. Det betyder, at lærernes dygtighed er afgørende. Men hvis de ikke har tilstrækkelig pædagogisk kompetence eller de krævede kvalifikationer, så er det en

personlig stressfaktor, som fører til nedslidning. Kvalitativt forskellige og modsatrettede krav giver nedslidning”, siger Clod Poulsen.

“Lærerens kontakt-intensive arbejde medfører et særligt pres; følelsen af at yde en særdeles koncentreret personlig indsats og samtidig af at være udsat og presset. Og det bliver ikke bedre af, at arbejdet oftest er usynligt, fordi det foregår i et lukket rum. For andre virker det påtaget, når lærerne i glimt fortæller om, hvor psykisk hårdt undervisningen kan være. Sådanne reaktioner forstærker lærernes oplevelse af at være en særligt udsat og ikke forstøet gruppe”.

Uddannelsessektoren og offentligheden - “folkeinteressen” - har det i det hele taget ikke godt med hinanden:

“Der er ikke kærlighed mellem politikerne / samfundet på den ene side og uddannelsessystemet på den anden. Der er en tilstand af mistillid”, siger Clod med henvisning til den aktuelle debat om folkeskolen.

Universitetet mangler orientering

Det er universitetets problem, at det ikke har været i stand til at følge med samfundets krav:

“Man kan sige, at samfundets udvikling er forud for universitetet. Universitetet har aldrig set ud i samfundet, højest for at finde forskningsobjekter - ikke for at se på, hvad samfundet har af behov.

Jeg siger ikke, at de skal styres, men at de i højere grad skal orien-

NÅR LEDERKASKET IKKE RESPEKTERES

Det skaber konflikt, når universitetslærere og forskere får en leder, som de ikke respekterer. De har så stor selvbestemmelse i jobbet, at de ikke uden videre accepterer, når en formel ledelseskompetence prøver at styre.

"Forskere og universitetslærere anerkender kun en form for myndighed. Det er at lederen er hamrende dygtig, for dygtighed er en højt værdsat kulturværdi hos lærere. Man anerkender ikke formel - hierarkisk - ledelse. Godt nok er der en universitetslov, som fortæller om stærke ledere, men inden i sig selv siger man: Hvis jeg ikke har personlig respekt for lederen, så har jeg ikke i sinde at rette mig efter ham ..."

Det er Sten Clod Poulsens erfaring som universitetslærer og som konsulent inden for sektoren, at universitetslærere ikke uden videre accepterer den formelle leder:

"Udefra set er der næppe nogen, der har så stor selvbestemmelse og er så svære at styre ...", siger Clod Poulsen.

"Der er snævre grænser for ledelsens indflydelse, når de 'underordnede' ikke psykologisk accepterer lederens myndighed. Det skyldes grundlæggende, at den enkelte lærer de facto bestemmer over sin egen undervisningspraksis. Hvis der ikke er gensidig forståelse kan det ende i et uigennemskueligt tovtrækkeri mellem lederen og lærerne, som faktisk vil beslutte 9/10 af aktiviteterne, hvis parterne ikke kan blive enige. Studienævnet bestemmer undervisningstilbuddet, men i praksis er det jo læreren, med metodefrihed, der selv bestemmer det faglige og pædagogiske indhold".

Nogle ledere står således med det problem, at de skal udøve horisontal ledelse over nogen, som

de stort set er ligestillet med og som måske ikke respekterer dem.

Den gode leder fremtvinger diskussion

Et væsentligt kendetegn ved den gode universitetsleder er, at han prøver at finde frem til en organisationsform og nogle fora'er, hvor forskerne tvinges til at forholde sig til hinandens undervisning og forskning:

"Det er faktisk særdeles uheldigt, hvis lederne passer sig selv. Nogle forskere og miljøer har nemlig tendens til at begrave sig i deres egne små paradigmer, hvor det opfattes forstyrrende, når lederen blander sig. Men institutter har brug for de paradigmatisk brydninger".

"Miljøer går til i fossilisering og overfladiske argumenter, hvis de ansatte ikke forholder sig aktivt til hinanden igennem diskussionen - og det sker i miljøer, hvor man lader stå til. Så ender det med videnskabelig korruption, hvor man lader hinanden i fred. Man må tage konfrontationen i en åben sparring", siger Clod og indrømmer, at han selv faldt for fristelsen til nogle gange at gemme sig, dengang han selv var universitetslærer. Det er en bekvem sovepude, hvor man ikke bringer sig i nærkontakt og hvor man organiserer sine kontakter uden om instituttet. Det fører ofte til at studenterne bliver inddraget i de faglige (paradigme-) kampe. Det er ikke befordrende for den videnskabelige udvikling.

Glem ikke TAP'erne

Ud over at være fagligt respekteret har den gode leder en højt udviklet "situationsfølsomhed". I en flad organisation er der mange meninger, som skal høres.

"Forskere/lærerne har en tilbøjelighed til at overse TAP'erne. Der er en patroniserende - en anelse nedladende - holdning til dem", lyder Clod provokerende diagnose.

Lærerne glemmer hele den infrastruktur - administration, teknik,

udstyr og lokaler - som andre medarbejdergrupper holder i gang. Det kan betyde, at der ikke tages hensyn til, at nogle TAP'ere faktisk har opsamlet meget centrale og brugbare erfaringer og at de har et velbegrundet krav om, at de også inddrages i beslutningerne.

Men samtidig må man være opmærksom på, at TAP'erne i langt højere grad end akademikerne har en forståelse af sig selv som lønarbejdere. De kommer kl. 9 og går

kl. 16, og så vil de gerne have varetaget deres interesser overfor institutlederen. TAP'erne ønsker "ordnede forhold" og vil gerne have en professionel ledelse med medarbejdersamtaler, som kan være med til at lægge rammer om ansættelsesforholdet - hvor akademikerne hellere vil have nogle mere åbne rammer om ansættelsen.

"Personalepolitikken må lave et refleksionsrum for disse forskellige interesser, så personalegrupperne respekterer hinanden - og det er lederens ansvar. Samarbejdsudvalget kan være det sted, hvor interesserne synliggøres".

jø

FORSKNING - EN LANDLIG LIVSFORM?

Især forskere - men også lærerne - tilhører en kompetenceproducerende livsform, ikke lønmodtagerens. Set ud fra livsformsteorien (Jvf. Højrup m.fl.) lever de med en "landlig livsform" modsat en karrierebetonet. Det betyder, at de selv finder deres arbejdsopgaver. Vel er stillingen defineret, men det er ens eget ansvar at udvikle den.

I modsætning til almindelige lønmodtagere har lærerne/forskerne ikke en absolut grænse mellem arbejde og fritid. De gør det således ikke for lønnen, men fordi det interesserer dem, lyder Clods karakteristik af gruppen.

Denne særlige selvforståelse kan dog ikke genkendes af alle universitetslærere. De mener, at billedet af selvdispositionen er en farlig illusion, hvis den fører til en selvforståelse om dispositionsfrihed. De henviser til, at virkeligheden er, at der er en høj grad af systemtvang: Der er mange elementer, som man ikke selv bestemmer, der er arbejdsnormer, undervisningsforpligtelser, skemalægning, frikørsordninger, kontormøblering. Samtidig er området gennemreguleret med procedurer og regler for, hvad og hvordan man gør.

tere sig. Min generations - 68'ernes - store dagsorden var, hvordan vi byggede bolværk op, så man sikrede sig uafhængighed i modsætning til en forudmende styring. Det er absolut en relevant problematik, men problemet er, at universitetet ikke må isolere sig. Gør man det, så bliver det en kilde til stress, at verden er gået af lave.

De, som krampagtigt holder fast i det forældede, bliver ramt af psykisk stress, for de kan simpelthen ikke tro, at de er forkert på den ..."

Folk ædes op

"Hvordan skaber man institutioner, hvor lærerne ikke bliver nedslidte. På universiteterne lyder dette spørgsmål, fordi der kræves et højt videnskabeligt og intellektuelt niveau.

Folk æder sig selv op. Det betyder, at institutionerne kan lande i professionel stagnation og personalet i total udmærkning", siger konsulenten.

En stor del af lærerne står foran pensionering om 10 år, og hvis ikke en personalepolitik giver seniorlærere mod på at holde gejsten, risikerer uddannelsessystemet at skulle køre et årti på nedsat kraft, advarer han.

Og svaret er ikke bare det standardiserede fra fagforeningen: At der må flere ressourcer til, samt at der skal skabes bedre tid og rum til aktiviteterne:

"Tid og ressourcer er ikke den eneste næring til vækst. Det er også et socialt, kollegialt og følelsesmæssigt problem om miljøer, hvor folk ikke forsumper i usikkerhed".

jø

BIAS I SYSTEMET

Tests må foretages af uafhængige forskere og instanser, siger medicinprofessor. Og overlad aldrig data og databehandling til medicinalfirmaerne. De har simpelthen for store interesser i produkterne.

"Kliniske undersøgelser af lægemidler skal foregå i offentligt regi, f.eks. under universitetsforskningen i dertil etablerede forsøgsgrupper, som er afskåret og uafhængig af det medicinalfirma der har udviklet lægemidlet. Kun der ved kan man sikre at bias ikke sniger sig ind og får indflydelse på hvad der skrives i forsøgskonklusionen over et klinisk forsøg", mener professor i farmakologi og prorektor på Odense Universitet, Kim Brøsen. Han har selv udført kliniske forsøg og har blandt andet siden starten af 80'erne været tæt tilknyttet Danish University Antidepressant Group (DUAG), der hidtil har gennemført 4 kliniske forsøg med antidepressiver og er i gang med det femte. En af undersøgelserne omhandlede Cipramil, der er den mest brugte "lykkepille" i Danmark.

Bias indbygget i designet

"Bias" - influering på videnskaben - er nærmest en indre egenskab ved selve begrebet klinisk forsøg forklarer Brøsen:

Der er bias indbygget i designet: "Man må leve med et lægemidlets stærke og svage sider. Når man udfører kliniske forsøg og man på forhånd ved hvor de svage sider er, tilrettelægger man forsøgsdesignet, så det netop ikke fremhæver disse egenskaber, men tværtimod skjuler dem!"

Lav uafhængige instanser

Brøsen mener, at der i al almindelighed er meget godt at sige om medicinalindustrien. Men netop når det handler om kliniske forsøg og udarbejdelse af videnskabelige papirer på basis af disse, kunne meget være bedre. Han fortæller, at antidepressivgruppen DUAG for at eliminere bias, har etableret sig som en fond, hvor firmaer kan bestille kliniske forsøg, og hvor gruppen har suveræn kontrol over det arbejde, der udføres. Den enkelte forsker sættes ikke i etiske dilemmaer, fordi forsøgene gennemføres af en gruppe og fordi der er en fast procedure herfor.

"Konstruktionen i DUAG er vigtig, fordi forskerne har kontrol med hele processen. Når et firma henvender sig for at få foretaget klinisk undersøgelse af et lægemiddel, er det

DUAG, der bestemmer forsøgsdesign, indsamler data og skriver konklusion.

Vi har altid store grupper af forsøgspersoner, af relevante patienter med den rigtige lidelse. Vi annoncerer ikke efter forsøgspersoner i dagspressen som man gør fx. i USA. Og vi sikrer os, at de ikke er på anden medicin. Vores forsøgsdesign er ikke dikteret af andre motiver end at opnå

så høj videnskabelig kvalitet som muligt. Firmaet kan følge forsøgene, men kun fra sidelinien".

Brøsen tager medicinalindustrien lidt i forvar, hvis der snydes lidt på vægten:

"Sandheden er, at det kræver enorme ressourcer at udvikle og teste et lægemiddel, så det tilfredstiller det kæmpe regelsæt, der er forbundet med en godkendelse. I virkeligheden er det ret enkelt - enten virker det eller også virker det ikke!

Det kunne disse forsøgsgrupper bestående af universitetsforskere finde ud af for meget færre midler og i en situation, hvor selve godkendelsesmyndigheden kunne være med i processen", siger professoren.

Undgå bias'et forskning

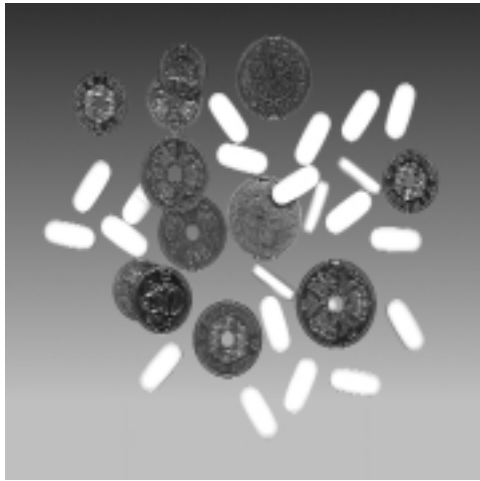
Hvad kan en universitetsforsker gøre for at undgå at få sit arbejde infiltreret af bias?

"Overlad aldrig data og databehandling til medicinalfirmaerne. Jeg ville i hvert tilfælde aldrig. De har en historie at fortælle, og de ved nok at skrive den, så deres lægemiddel bliver godkendt..."

Professoren slutter med en kollegial opfordring:

"Jeg vil opfordre til en diskussion mellem forskere. Man må diskutere begrebet kliniske forsøg, og komme frem til en anden praksis på området.

Og der må dannes forsøgsenheder på de store forskningsinstitutioner, som har den fornødne træning - og neutralitet - til at udføre kliniske forsøg på en for offentligheden fuldstændig forsvarlig måde. Som det er

nu, er det at udføre kliniske forsøg et lavstatusområde. Noget man kun gør for at tjene penge - til at gøre det, som man virkelig betragter som god videnskabelig forskning."

ingemann

"Tunnelsyn"

"Det er en indre egenskab ved det at forske - en socialiseret adfærd - der betyder, at man ser det, man er opdraget til at se. Mange forskere har en tendens til at anskue deres forskningsprojekt i alt for overoptimistiske vendinger. Ubevidst overser de tegn, der signalerer problemer, de udvikler et tunnelsyn".

Professor i samfundsfarmaci Ebba Holme Hansen, Danmarks Farmaceutiske Højskole finder en øget styring af forskningen farlig for forskerens position som "neutral".

Derfor finder hun den engelske sociolog John Abrahams bog: "Science, Politics and the Pharmaceutical Industry" utrolig relevant for både industriforskere og universitetsforskere.

b9

Når økonomiske interesser får indflydelse, bliver forskeren instrumentalist, konstaterer den engelske sociolog John Abraham efter et studie af medicinalindustrien. Privatansatte indretter deres forskning og deres moral efter firmaets interesser.

Men også offentligt ansatte - f.eks. i godkendelsessystemet - er under firmainteressers indflydelse i en "corporate bias"...

"En forsker der er ansat i et medicinalfirma begynder i nogen grad at dele økonomiske tankegang med marketingchefen. Tilsyneladende får det ham til at udvikle et instrumentalistisk syn på videnskaben. Et syn, hvor videnskaben bliver reduceret til et middel, der primært skal producere data, der viser at et lægemiddel er sikkert og effektivt og derfor kan godkendes".

Denne ikke særlig flatterende karakteristik af en forskers rolle i medicinalbranchen står at læse i konklusionen i den engelske sociolog John Abrahams bog: "Science, Politics and the Pharmaceutical Industry". Abraham påviser, at "corporate bias" - "industriinteressers influering eller forudindtaget på forskningen" - er et ganske udbredt fænomen både i den verden hvor lægemidler testes af forskere, og der hvor de godkendes af offentligt ansatte forskere i de respektive statslige styrelser i England og USA.

Medicinalindustrien er et meget interessant studieobjekt, fordi det er en meget ekspansiv branche med store industriinteresser i selve forskningen. Forskningen i lægemidler kan derfor vise typiske karakteristika, som også gælder for andre forskningsområder, bare i mindre målestok. Abrahams undersøgelse af forskningen indenfor medicinalindustrien er det første forskningsprojekt i sociologi, som ser på bias' påvirkning af videnskabeligt arbejde. Han kalder selv sit arbejde for en "teknisk detaljeret mikro-sociologisk analyse af kliniske undersøgelser og godkendelsesprocedurer. Hans ærinde er at afsløre, om der sniger sig uvedkommende "bias" ind.

Forskeren som instrumentalist

Når økonomiske interesser får indflydelse, bliver forskeren instrumentalist, konstaterer Abraham. Målet er veldefineret fra starten. Det handler om at pro-

ducere nogle data, så lægemidlet kan godkendes. Videnskaben bliver den værktøjskasse, det instrument, der skal hjælpe forskeren med at nå målet, påstår Abraham.

En engelsk undersøgelse viste, at de fleste industriansatte forskere ville gøre, hvad der gavtede deres egen karriere, hvis de blev stillet overfor det moralske dilemma, at publicere deres resultater for andre forskerkolleger - eller sælge resultaterne af deres forskning.

Andre undersøgelser viser, at nyuddannede kandidater fra universitetet - der ikke ved deres ansættelse i industrien var præget af et instrumentatistisk syn på forskning - hurtigt udviklede sådan et syn. Undersøgelsen forklarer fænomenet med, at de nye kandidater bliver opslugt af virksomhedskulturen. De må, for at kunne honorere firmaets krav, nødvendigvis udvikle dette syn på videnskaben for overhovedet at kunne overleve i branchen.

En anden forklaring er, at forskere for at gøre karriere skal publicere. De bliver derfor afhængige af medicinalfirmaerne, som finansierer mange forskningsprojekter. Belønningen for bias er retten til at publicere forskningsresultater. Abraham beskriver det således.

"Forskere i industrien bruger mange ressourcer på at bevise, at et lægemiddel har den nødvendige virkning, men er ikke så ivrige efter at efterspore bivirkninger. Forsøg der skal afdække bivirkninger bliver ofte først udført når godkendelsesmyndighederne kræver det. For at kunne efterkomme disse krav fra myndighederne har medicinalindustrien endvidere en tilbøjelighed til at ansætte forskere, som ser med sympati på firmaets kommercielle interesser. -

Den privatansatte forsker

Studiet beskriver det medicinalindustrielle kompleks som et verdensomspændende enterprise, der opererer hen over nationale og institutionelle grænser. De kræfter og mekanismer der er i spil, er ens i Danmark og USA. Ifølge Abraham er det blot graden af åbenhed, der kan variere fra land til land.

Studiet omhandler udelukkende forskere ansat i medicinalfirmaer eller firmaer, der har specialiseret sig i tests af lægemidler. Men han har også set på, hvordan lægemidler godkendes i de engelske og amerikanske sundhedsstyrelser. Her kommer den offentligt ansatte forsker ind i billedet, da medlemmer af godkendelsesudvalg og nævn for en stor dels vedkommende er besat af universitetsforskere.

Men bogens problemkompleks rammer også den offentligt ansatte forsker, som får forskningspenge

fra industrien. Spørgsmålet er nemlig, om forskeren også lader sig indflyde af "corporate bias", når undersøgelser skal iværksættes eller afreporteres?

Casestories

Selv om Abraham er godt inde i sociologisk metode og teori, så rækker den ikke langt, når det handler om at påvise "corporate bias" i praksis. Bogens tunge og vigtigste del er derfor hans casestories, hans research i hvordan forskningen i nye lægemidler egentlig foregår i industrien. Case-stories viser, at branchen ikke står tilbage for at manipulere data, når målet er at få et produkt godkendt.

Han har fulgt 5 lægemidler mod gift på deres vej gennem godkendelsesproceduren i henholdsvis England og USA. Han har gennemgået materiale om de kliniske forsøg for de 5 lægemidler, samt materiale om godkendelsesproceduren i de respektive styrelser under den amerikanske regering, og så har han lavet interviews med nogle af de involverede.

Naprosyn er et smertestillende middel mod gift. For at få Naprosyn godkendt i Amerika, lod producenten Syntex et privat testfirma udføre et 22 måneders langtidsforsøg med rotter. Forsøget skulle afdække, om der var en cancerisiko forbundet med at indtage produktet. Undersøgelsen var den eneste langtidsstudie af cancerrikskoen og blev udført fra i perioden 1969-1971. Naprosyn blev godkendt i marts 1976 af den amerikanske sundhedsstyrelse, FDA.

Bagefter - i juni 1976 - dukkede to FDA medarbejdere op hos testfirmaet på en uanmeldt inspektion for at kikke de oprindelige rådata bag forsøget efter. De kunne konstatere at mange rotter var blevet vejret, nogle flere gange, efter at de var opført som døde i forsøgsresultaterne. Nogle rotter var døde flere gange, hver gang med en ny dødsårsag. At af de 160 rotter der indgik i forsøget var 86 (54%) forsvundet ud af forsøgsresultaterne. De var ikke opført i nogen statistik. Dertil kom andre ukorrektheder som extreme vægtforskydninger af rotterne på to hinanden følgende vejninger, og at et betydeligt antal tumors registreret i materialet ikke var blevet reporteret til hverken Syntex eller sundhedsstyrelsen.

Styrelsens medarbejdere mente, at forsøget måtte kasseres, men Syntex satte alt ind på at forhindre tilbagekaldelse af godkendelsen. Firmaet rekonstruerede forsøget ud fra hukommelsen, og overbeviste styrelsen om, at Naprosyn ikke skulle tages af markedet. Abraham opsummerer, at der i denne sag var tale om fusk med de oprinde-

lige forsøgsdata, og at regulatorer i sundhedsstyrelsen iøvrigt nedtonede cancerrikskoen og dermed viste en påfaldende venligssindethed overfor firmaet...

(Senere langtidsforsøg demonstrerede heldigvis, at Naprosyn må betragtes som en af de sikre giftmediciner).

Suprofen er en anden medicin mod gift og smerter. Både før og efter dens godkendelse i England og Amerika viste kliniske undersøgelser, at Suprofen gav anledning til relativ stor cancerfrekvens i rotter, samt rygsmerter og lever-skader hos mennesker. I stedet for at tage skridt i retning af, at få Suprofen taget af markedet, forsvarerede forskere i sundhedsstyrelsen lægemidlet og underdrev overfor de besluttede myndigheder dets bivirkninger. Man kviede sig tilsyneladende ved at gå imod medicinalfirmaet Johnson&Johnson

Som årene gik blev der indberettet flere og flere sager, hvor brugere havde fået rygsmerter og leverskader, og da EU i 1987 besluttede, at de ikke ville godkende Suprofen i Europa, besluttede medicinalfirmaet selv at trække Suprofen ud af markedet på verdensplan.

Således har Abraham fat i det problematiske felt, hvor almindelig videnskabelig hæderlighed eller det internationale regelsæt for kliniske undersøgelser af lægemidler - "Good Clinical Practice" - tilsidesættes.

Svingdørskarrieren fra offentlig til privat forsker

Med blandt andet disse observationer som dokumentation hævder Abraham:

"Corporate bias" i den verden hvor medicin testes og godkendes, er et betydeligt socialt og politisk problem. Det er et problem fordi bias medfører at patienters interesser nedtones på bekostning af store kommercielle interesser. Patienter udsættes for unødvendig helbredsrisici ved at indtage medicin som enten er farlig eller uvirksom eller begge dele".

I følge Abraham er bias nærmest blevet født ind i branchen. Tilbage i forrige århundredes England solgte pionerer, der fremstillede medicin deres varer direkte til kunderne, uden at de var blevet testet eller godkendt af den engelske regering. Først for alvor i dette århundrede og meget på grund af sager som Thalidomid, hvor mange mennesker døde som følge af bivirkninger, er en egentlig godkendelsesprocedure og en overvågning af brugen af lægemidler blevet indført. Men de eneste, der havde ekspertise til at vurdere lægemidler, var folk fra branchen. Da den engelske og amerikanske regering nedsatte styrelser til at kon-

trollere industrien, måtte de derfor ty til industrien selv for tilstrækkeligt kvalificerede regulatorer. De havde naturligvis en medfødt forkærlighed og imødekommenhed overfor branchen. Det havde de gode grunde til ifølge Abraham, for hvis de senere ønskede ansættelse i industrien, måtte de afholde sig fra at komme med alt for upopulære beslutninger som regulator i det offentlige.

Abraham hævder, at ikke meget har ændret sig gennem årene op til nu. "Svingdørsfænomenet" mellem industri og offentlige institutioner kalder han det, og henviser til den livlige trafik af forskere og regulatorer der bevæger sig fra statslige styrelser og universiteter mod industrien og omvendt. Men specielt for at komme den ene vej gennem svingdøren mod industrien - er indgangsbilletten ifølge Abraham "bias".

Kommercielle forskningsinteresser

Abraham konkluderer at det rum forskningen foregår i, har indflydelse på hvordan forskeren udfører sin forskning. Er der stærke økonomiske og politiske mål til stede, så vil forskeren indrette sig og foretage undersøgelser, der fremskaffer resultater, som passer virksomhedens mål. De vil ikke bedrive idealistisk forskning, der kunne bringe verden en større viden om farmako-medicinsk hjælp til patienter.

Langt hovedparten af forskningsindsatsen var således udelukkende af kommerciel interesse, siger Abraham. Det underbygges af, at der i 1979 indgik 1816 ansøgninger om godkendelse af lægemidler til den amerikanske sundhedsstyrelse. 39 af dem repræsenterede vigtige nye behandlingsmetoder. 157 betegnes som moderate landvindinger i behandling. Resten - 1620 ansøgninger - repræsenterede kopimedicin, der ikke bragte nye helbredelsesmuligheder for patienter.

Abraham slutter sin bog med forslag til hvordan udbredelsen af "corporate bias" i forskningsverdenen kan minimeres. Grundlæggende mener han, at de offentlige myndigheder der skal godkende kliniske forsøg, nødvendigvis må knyttes meget tættere til selve forsøgene, så de ved selvsyn kan konstatere, hvordan resultaterne bliver til. Og så siger han, at forsøg, som skal afdække et lægemiddels eventuelle bivirkning, skal foretages i offentlig regi - og vel at mærke af forskere, der ikke er knyttet økonomisk til industrien.

ingemann

HVORDAN MAN TEGNER EN RET LINIE

- og andre af videnskabens utrolige landvindinger. Jeg holder meget af underlige titler og de ekstreme specialiseringer i videnskaben - fx James Baxters store afhandling om udviklingen af de hunlige kønsorganer hos den amerikanske opossum - men mine favoritter er nu alligevel de bøger og artikler, hvor min første reaktion er: "HVA?", fortæller zoologen LARS THOMAS

Det var den amerikanske humorist Mark Twain, der engang definerede en videnskabsmand som en person, der ved mere og mere om mindre og mindre, indtil vedkommende til sidst ved alting om ingenting. Modsætningen var iøvrigt en journalist, der ved mindre og mindre om mere og mere, indtil vedkommende til sidst ikke ved noget om noget. Nu var Twain jo berømt, eller måske snarere berygtet for at overdrive på det groveste, så man skal normalt ikke fæste alt for meget lid til hans skrækkelige udtalelser. I dette tilfælde har han nu ikke ramt ret langt fra sandheden. Det er endnu ikke lykkedes mig at finde en afhandling om ingenting, men går man den videnskabelige litteratur igennem, specielt den der er skrevet af videnskabens mere snirklede og ukendte hjerner, er det ihvertfald ikke noget problem at finde bøger og afhandlinger, der er så mærkelige, eller så specialiserede, eller for den sags skyld så indlysende, at man har svært ved at tro sine egne øjne. Der er afhandlinger om dafniers hovedfæcon, antallet og fordelingen af hår på mosskorpioners kropslid, mængden og antallet af furer på sommerfugles vingskæl, og sågar hele bøger om hvordan man tegner streger.

I dagens samfund har man en fornemmelse af, at forskere helst vil beskæftige sig med universets største hemmeligheder, kigge ind i atomerne eller vurdere hvordan verden blev skabt. Den slags betragtninger kan nemt gå hen over hovedet på os almindelige dødelige. Heldigvis er der hjælp at hente mange steder. Der er nemlig mange forskere og lærde, der i tidens løb har taget fat på langt mere elementære og grundlæggende problemstillinger.

Tag nu for eksempel den højerværdige Sir Alfred Bray Kempe, der var forfatter til *How to Draw a Straight Line* (MacMillan 1877). Forfatteren sagde selv, at han havde skrevet denne bog for at vise, at der stadig var mange områder som videnskaben ikke havde

udforsket til bunds. Den indstilling er naturligvis al ære værd, men man skal også passe på, at den ikke går for vidt. Jeg har for eksempel svært ved at forestille mig hvorfor det skulle være nødvendigt at skrive en hel afhandling i *Scientific Monthly* i 1934, der forsøgte at besvare spørgsmålet: "Do snakes have legs?" Som artiklens forfatter Bert Cunningham kunne rapportere, er svaret: "Nej!" For nyligt er der nu i Israel blevet fundet forsteninger af fortidige slanger med bagben, men det er en helt anden historie.

Også i vore dage er der heldigvis mennesker, som ikke føler sig for fine til at beskæftige sig med den slags indlysende ting. De kan faktisk skrive hele bøger om noget, der skulle være til at se uden problemer. Det gælder for eksempel Ben Green, der i 1983 var ansvarlig for det banebrydende værk "The Color of Horses" (Northland Press). Green var det sidste eksempel på en lang og stolt videnskabelig tradition, der tog sin begyndelse i 1903, med Walter Kidds store afhandling om hvilken vej hårene vender på dyr og mennesker (*The Direction of Hair in Animals and Man*, Adam & Charles Black 1903).

Når jeg før i tiden forsøgte at forklare min mormor hvad det egentlig var jeg studerede, endte samtalen ofte i hendes let klagende "Jamen hvad kan det bruges til?" Som regel blev jeg hende svar skyldig, for det er ikke altid særligt indlysende, hvad forskning, og da slet ikke zoologisk eller anden naturvidenskabelig grundforskning kan bruges til.

En mulighed er naturligvis til udarbejdelsen af felthåndbøger såsom "Hvad finder jeg i skoven" og lignende, elloer de mere specielle af slagsen som J.I.Menzies "Handbook of Common New Guinea Frogs" (Wan Ecology Institute Handbook 1, 1976), Robert Greegs "The Ants of Colorado" (University of Colorado Press 1963) eller Austin Clarks "Carnivorous Butterflies" (US Government Printing Office 1926). Man kan sagtens se meningen med

sådanne bøger, men jeg må inddrømme jeg har svært ved at se hvem der skulle kunne bruge Ann Bells "Dung Fungi, an Illustrated Guide to Coprophilous Fungi in New Zealand" (Victoria University Press 1984) til noget. Coprophilous betyder ekstremtelskende, så vi må altså forestille os svampesamlere, der vandrer rundt i de new zealandske skove og undersøger alt fra hestepærer til hundelorte for at finde svampe. Jeg ville tænke mig om to gange, hvis Ann Bell en dag inviterede til middag med svampestuvning.

De mest videnskabelige udgaver af felthåndbøger er de bestemmel-sesnøgler forskere selv bestemmer dyr efter. De er naturligt nok meget specialiserede og detaljerede. Mange dyr kan kun artsbestemmes hvis man ser nærmere på deres kønsorganer, og det er formentlig derfor man kan finde utallige bøger der ikke handler om andet. Slanger må for eksempel ofte finde sig i at få deres mest intime legemsdele gjort til genstand for intense studier på denne måde, og det samme gælder insekter. Humlefluer har for eksempel ingen hemmeligheder mere, efter udgivelsen af O.Theodors "The Genitalia of Bombyliidae (humlefluer)" (Israel Academy of Sciences and Humanities 1983).

Nogle mener, at man ikke behøver at forske af en bestemt årsag. Forskningen er grund nok i sig selv. Man må gå ud fra, at englænderen J.A.Bolton havde den samme mening, for ellers havde han formentlig ikke skrevet sit store værk "Arresting Disclosures. A Report on the Strange Findings in Undergarments Washed with Soap and Water, and Popularly Supposed to be Clean, Fresh and Wholesome." (J & J.H.Vice 1924). Man tør næsten ikke tænke på hvordan disse undersøgelser har fundet sted.

Dybest set er dette her bare en artikel om hygiejne, men når man læser titlen ved man ikke helt hvad man skal tro. Det gør man heller ikke når man læser den titel, der i 1978 vandt førstepremien i det

engelske tidsskrift *The Booksellers* årlige konkurrence om den mest vanvittige titel. Den ærefulde pris gik til "Proceedings of the Second International Workshop on Nude Mice" (University of Tokyo Press 1978). I parentes bemærket er nøgne mus præcis det - altså mus uden pels. De er fremavlet specielt til brug for forskellige medicinske forsøg.

Selvom titlen er mærkelig, kan der naturligvis godt være alvor bag historien og bag forskningen. Ind i mellem kan man til gengæld falde over afhandlinger hvis titel sådan set er klar nok, men hvis emner er så langt ude, at man har svært ved at forestille sig hvordan nogen overhovedet er kommet på ideen om, at dette her skulle være et godt emne der var værd at udforske nærmere.

I det hæderkronede og højt ansete amerikanske tidsskrift *Behaviour*, kunne man således i årgang 128, nummer 3-4 fra 1994 læse resultaterne af de projekt de to forskere Geoffrey Gerstner og L.J.Goldberg, havde arbejdet på i et par år. Med fuld videnskabelig opbakning og statslig forskningss-tøtte havde de to herrer sat sig for at undersøge forskellen på forskellige pattedyrs tyggebevægelser. Bevægede underkæben sig for eksempel kun lige op og ned, eller i cirkler, og var cirklerne i så fald forskudt til en af siderne, eller var de i virkeligheden skæve ovaler? Læs selv de spændende resultater i "Species-specific Morphology of Masticatory Jaw Movements", og lær hvordan man ser forskel på en tyggende zebra, et gumlende får og en spisende ko.

Strengt taget bør jeg ikke råbe alt for højt i denne forbindelse. I sommeren 1984 tilbragte jeg nemlig adskillige uder på den vestgrønlandske ø Disko med at tælle hvor hurtigt gråmåger og hvidvingede måger slog med vingerne når de fløj. Resultatet, "Wingbeat rates of Glacous and Iceland Gulls", kan læses i januar nummeret fra 1986 af det engelske tidsskrift *British Birds*. "Jamen hvad kan det bruges til?" Ikke så forfærdeligt meget faktisk. Før vi tog til Grønland

havde min forskningspartner og jeg læst i flere fuglebøger, at man kunne kende de to meget ens mågearter fra hinanden alene på deres vingeslagsfrekvens. Ingen lod imidlertid til at vide om det passede. Det gjorde det ikke. Kedeligt nok, men et negativt resultat er selvfølgelig også et resultat.

Som man måske vil have fundet ud af på nuværende tidspunkt, holder jeg meget af at gå på opdagelse langs den videnskabelige literaturs mere støvede reoler, hvor hylder er fyldt med misforståede genier, glemte tanker og godt gammeldags vrøvl.

Jeg holder meget af de underlige titler og de ekstreme specialiseringer, såsom James Baxters store afhandling om udviklingen af de hunlige kønsorganer hos den ame-

rikanske opossum (Carnegie Institution of Washington 1935), men mine favorit er nu alligevel de bøger og de artikler, hvor ens første reaktion er: "Hva?".

Nogle af disse forskere og forfattere kan man godt have mistænkt for at lave deres forsøg og skrive deres afhandlinger bare for at se om det kan lade sig gøre at få resultaterne offentliggjort. Tag nu for eksempel den velærverdige dyrlæge Hamilton A Baxter, der i 1954 havde en artikel i *Annals of Surgery* med titlen "Blood Histamine Level in Swine following Total Body X-radiation and a Flash Burn". Hvad interesse har nogen dog i at vide, om histaminniveauet i et svins blod stiger, når det får en dosis røntgenstråler og får hårene svedet af? Et højt histamin-niveau tyder på, at det pågældende dyr

føler sig alt andet end afslappet og veltilpas. Det kan næppe komme som nogen stor overraskelse for nogen, at det pågældende svin var fyldt med histamin.

Nogle af videnskabens mere ob-skure værker kan godt være temmeligt vildledende. Hvis man bare læser titlen på "Enjoy Your Chameleon" kan man godt forledes til at tro, at det må dreje sig om en eksotisk kogebog. I virkeligheden er det nu bare en lille bog fra 1975 (*The Pet Library*) der fortæller hvordan man holder kamæleoner i fangenskab. En lignende bog er Dennis Nolans "The Joy of Chickens". Den handler hverken om tvivlsomme seksuelle præferencer eller grinende høns. Det er tværtimod et gravalvorligt værk om fjerkræavl.

Iøvrigt er der en del af disse bøger der har seksuelle undertoner. C.H.Peters' "Life and Love in the Aquarium" (*The Empire Tropical Fish Import Co.* 1934) handler om hvordan man får sine fisk til at yngle, mens "Sexual Interactions in Eukaryotic Microbes" af D.H.O'Day og P.A.Horgan (*Academic Press* 1981) handler om bakteries forering.

Mine personlige favoritter inden for dette overflødhedshorn af videnskabelige mærkværdigheder udkom i henholdsvis 1937 og 1981. Den ene er Yury Frolovs "Fish Who Answers the Telephone" (Kegan Paul 1937). Den anden Robert Desowitz' "New Guinea Tapeworms and Jewish Grandmothers" (Norton 1981).

Fiskebogen handler om præcis det titlen angiver. Det kan åbenbart lade sig gøre at dressere fisk til at reagere, når de hører en telefon ringe. Bogen er fyldt med flotte tegninger og detaljerede diagrammer, hvor man ser den ene mere forvirret udseende elritse eller skalle efter den anden, svømme rundt i bittesmå akvarier omgivet af lamper, ledninger og summende apparater. Jeg ved ikke helt hvad formålet med det hele skulle være, men man kunne da godt opfatte de telefonerende fisk som et forstadie til nutidens telefonsvarere. Naturligvis kan de ikke sige ret

meget, og de er heller ikke særligt dygtige til at tage mod besked, men man kunne måske forestille sig, at de trykkede på en kontakt til en båndoptager, eller som i originalen, en grammofon, der fortalte, at ejeren ikke var hjemme. "Nå, jeg tager på arbejde nu, har du husket at fodre telefonsvareren?"

Endelig er der så bogen om bændelormene fra New Guinea og de jødiske bedstemødre. Det er desværre aldrig lykkedes mig at se et eksemplar af denne bog, selvom jeg har forsøgt at finde den mange gange, så jeg ved i virkeligheden ikke hvad den handler om, og jeg kan selv ikke med min bedste vilje forestille mig hvad det kan være. Hvis der er nogen som kan oplyse mig om forbindelsen mellem indvoldsorm fra troperne og ældre jødiske damer, vil jeg meget gerne høre nærmere om det.

Skulle man nu have fået lyst til selv at gå på opdagelse i videnskabens mørkere afkroge, er der to gode steder at starte. Det ene er Russell Ash og Brian Lakes bog "Bizarre Books". Den udkom på forlaget Sphere i 1987, og her kan man finde mange vidunderlige eksempler på litterære vildskud.

Det andet sted man kan forsøge sig er i de efterhånden nogle og tyve bind der er udkommet af det amerikanske værk "The Sourcebook Project". Her har fysikeren William Corliss finkæmmet tusinder af videnskabelige tidsskrifter, og fundet artikler fyldt med uforklarlige data og andre mysterier. Her er ikke alene mange bizarre afhandlinger, her er også stof til mange nye og mindst lige så bizarre forskningsprojekter. For eksempel er det da underligt, at der aldrig er nogen der har fortsat J.A.Detlefsens forsøg med undersøgelser af rundtossede rotter (*Are the effects of long-continued rotation in rats inherited?* - American Philosophical Society, Proceedings 1923).

God jagt! Og glem nu ikke andet bind af Sir Alfred Bray Kempes geometriske mesterværker - *How to Draw a Circle!*

OPLØS OLD-BOYS -KLUBBEN

Peer review er den videnskabelige verdens "kammerateri". Der er brug for en mere anonym behandling af forskningsbevillinger, sagde pseudonymet "John Smith" i et opråb, som har skabt stor debat i England

Systemet, hvorved forskningsmidler bevilges ved hjælp af peer review, er en af de gammeltdags strukturer, der trænger til at blive moderniseret. Som unge akademikere, der kæmper for at opnå anerkendelse, forfærdes vi konstant ved beslutninger, som vi ved ikke er blevet truffet på et tilstrækkeligt vidensgrundlag eller som ikke er til gavn for forskningen.

Peer review er den videnskabelige verdens svar på politikernes "kammerateri". Det henter sin styrke i det øvrige samfunds mangel på videnskabelig forståelse og i særdeleshed i samme mangel hos det statslige bureaukrati, der står for selve fordelingen. Omstrukturerede man på gennemgående vis systemet - som nu knirker og knager af lutter alderdom - ville de knappe forskningsmidler kunne fordeles mere retfærdigt efter individuel og forskningsmæssig fortjeneste.

Institutternes kaffepauser kan til tider være særdeles oplysende.

Det giver en enestående indsigt i peer review-processen, som ikke kan opnås via den officielle dokumentation, at overhøre indiskrete professorer snakke åbent om projektansøgninger, de er blevet bedt om at bedømme, eller hvordan deres egen ansøgninger bliver kommenteret. (Kilden, der er anvendt i denne artikel, består ikke blot i samtaler og diskussioner på et enkelt institut. De øvrige data, der her fremlægges, er blevet samlet på to institutter for fysik og et enkelt institut for ingeniørvidenskab. Disse institutter klarede sig vidt forskelligt i forskningsvurderingen og hører i øvrigt til universiteter i forskellige landsdele).

Den officielle baggrund for peer review lyder sådan: Der indsendes en ansøgning om forskningsmidler, som er forsynet med ansøgerens navn. Ansøgningen tilsendes "prominente" medlemmer af samme forskningsfællesskab med henblik på evaluering, bedømmelse og - det hænder - konstruktiv kritik.

Ansøgeren kender sædvanligvis ikke identiteten på disse *referees*. Imidlertid udelader denne teori, sådan som den udtrykkes og anbefales af bevillingsmyndighederne, én vigtig sag: de fleste af disse forskningsfællesskaber er så små, og sammenfaldet på højeste forskningsniveau er så udbredt, at kulturen ligner mere noget i retning af en gentlemen's klub. Hvis en referee er i færd med eller har intentioner om at lave forskning af lignende karakter, foretages evalueringen ofte i en kontekst, der hedder "Lad os give denne idé et lille skub til fælles fordel", eller "Ingen dårlig idé, men det er den forkerte måde at gribe det an på. Jeg tror faktisk, jeg skriver en ansøgning selv, der viser den rigtige måde."

Hvis referee'en laver forskning af en helt anden karakter på samme felt, er der som regel tale om en balancegang mellem "Sikke noget bras! Han lader jo hånt om den overførte visdom!", og "Det ligner en god idé, den vogn kan jeg selv hoppe med på, hvis han får held med det."

Evalueringen af forskningsarbejdet baserer sig mere på en blanding af gensidig ros og falden hinanden i ryggen end på objektiv videnskabelig værdi. Men lagkagens størrelse er jo givet, og man vil hellere se den fordelt blandt kammeraterne end blandt fremmede - også i det tilfælde, hvor de fremmede ind imellem får en god idé.

At lave om på kammerateriet er ligetil. Følgende forslag blev fremlagt af en gruppe yngre forskere under formiddagskaffen. Efter ca. en halv time besluttede vi os for følgende struktur, samtidig med at vi spurgte os selv, hvorfor det ikke er blevet forelået noget før?

Svaret er, at ingen har gidet! For oftest er det jo nemmere at arbejde inden for det nedarvede system end at støde kammeraterne fra sig ved at sige, at det bør ændres.

Imidlertid er ændringer i systemet afgørende for de yngre forskeres udvikling, da "kammera-

terne" holder tøjerne for stramme i det nuværende økonomiske klima.

Nøgleordene for den objektive fordeling af forskningsmidler baseret mere retfærdigt på **individuel** og forskningsmæssig fortjeneste er **heterogenitet**, hvad angår referee's, samt **anonymitet**, hvad angår samtlige deltagere i processen. Bevillingsmyndighedernes udvalg og fællesskabet af referee's bør udgøres af en ligelig blanding af junior- og seniorforskere, således at også de idéer, der ikke følger den overførte visdom (jf. dogma), får en mere retfærdig evaluering. Udvalgene bør ydermere bestå af en blanding af medlemmer fra erhvervslivet og universiteterne, eller (i naturvidenskabernes tilfælde, red.) en blanding, der også omfatter humaniora og de sociale videnskaber. Medlemskab af udvalget skal gå på skift, men udskiftningen bør være hurtigere, og medlemskab bør ikke udelukkende baseres på berømmelse, eller på hvor fremtrædende en skikkelse vedkommende ellers måtte være.

Om muligt bør såvel ansøgerens som referee'ens anonymitet reguleres via brug af standardformularer og -procedurer. Selv om projektforslag i sig selv ofte siger tilstrækkeligt til, at **ansøgerens identitet** afsløres for forskningsfællesskabets seniormedlemmer, kan det måske hindres ved hjælp af strammere retningslinier og restriktioner med hensyn til, hvad der må medtages. Ansøgere, der afviger fra retningslinierne, kunne vejledes ved at tillade redigering i projektforslaget i det tilfælde, at man skønner, at det er i modstrid med retningslinierne. Selv om sikring af ansøgerens anonymitet over for referee'en blandt disse reformer kan vise sig at være den sværeste at garantere, er det samtidig en af de vigtigste reformer, der skal til for at forhindre, at forskningsfællesskaberne går hen og bliver fuldstændig lukkede miljøer.

Hvad angår udvalgsmedlemmerne burde der udstikkes klare og utvetydige retningslinier, således at personlige synspunkter og individuelle interesser ikke kan få indflydelse på processen. Måske opnås det bedst ved, at udvalgsmedlemmerne forbliver anonyme over for hinanden - det ville desuden nedsætte virkningen af personfaktorer.

Der bør også gælde klare retningslinier for referee'ene med krav om, at udtalelser om ansøgninger skal være omfattende og i overensstemmelse med de samme retningslinier, som gælder for det relevante udvalg. At afvise ansøgninger med forenklede afslag på et par liners indsigelser, tjener ikke til professionens fordel, og forskningen bliver jo heller ikke bedre af det.

Eftersom reformbegrebet nu for alvor er kommet på dagsordenen for det højere uddannelsessystem, må vi gøre tingene ordentligt og ikke forsømme et område, som - hvis ikke det tages op til fornyet overvejelse og udsættes for grundigt eftersyn - vil efterlade store skader, der kun kan blive dyrere (økonomisk og menneskeligt) at rette op på, når de nuværende yngre generationer af akademikere i løbet af de kommende tyve-tredive år efterhånden danner deres egne venneforeninger...

Forfatteren "John Smith" er én blandt tre forskere, der besluttede sig for, at en artikel af denne karakter var hårdt tiltrængt. Pseudonym er valgt for at beskytte de tre forskere, der alle arbejder på samme institut, samt de indiskrete professorer og deres institutter, der har bidraget med uvurderlige oplysninger.

Kilde: "Time to break the grip of the old boys' club", Times Higher Education Supplement, den 14. november 1997
Oversættelse: Martin Aitken

ER SANDHEDEN DA EN KVINDE?

Med hvilken begrundelse skal kvinder nu listes og lempes ind i forskningen, spørger filosofen ARNO VICTOR NIELSEN med henvisning til forskningsminister Jytte Hildens mange kvindeinitiativer.

Der er jo trods alt ikke længere nogen der tør påstå, at kvinder står for en alternativ forskningslogik, så de skal vel bare gøre det samme som mændene i sektoren, svarer han ...

For nylig barslede forskningsministeriet med en lille artikelsamling under overskriften "Hvis jeg var forskningsminister". Det er den velkendte børneleg: "Hvis jeg var konge", som nu har inspireret den børneglade forskningsminister, og så naturligvis hendes lyst til altid at spille konge, uanset hvor uanseeligt et ministerium hun bliver forvist til.

Bag spørgsmålet ligger den megalomane drøm om af få magt som man har agt. Tænk om man pludselig sad med forskningen i sin hule hånd og bare kunne klemme til. Nu sidder Forskningsministeriet ikke med ret meget i hænderne. Og Gud ske tak og lov for det. Ministeriet blev oprettet i januar 1993, så Centrumdemokraterne kunne blive lønnet for deres støtte til Nyrup-regeringen. Den folkekære Svend Bergstein, som havde ledet slaget mod Saddam Hussein ude fra Gyngemosen, blev efter sejren belønnet med posten som leder af dette lilleputministerium næsten uden portefølje, men efter bare ét år havde ørkenkrigeren fået nok.

Siden har ministeriet fået tilført nye arbejdsopgaver, men det er stadigvæk ikke et sted for mænd med hår på brysterne. Men det generer ikke Jytte Hilden. Hun sætter sig bare til at drømme om den magt og indflydelse, hun netop blev beskåret som forskningsminister. "Hvis jeg var forskningsminister", drømmer hun, "ikke bare af navn, men af gavn, hvad ville jeg så finde på?" Hvis jeg var forskningsminister af navn, men ikke af gavn, ville jeg have spurg: Skal vi overhovedet have et forskningsministerium? Den fri forskning skal vel ikke styres af politikerne. "Forskning for folket, ikke for profitten", råbte studenterne i kor for længe, længe siden. I dag drømmer forskningsministeren om at slå bro mellem forskning og erhvervsliv.

Men det sker helt af sig selv i disse år.

Hvad der derimod ikke sker af sig selv, er at forskningen genvinder sin tiltrækningskraft. Kaster man et blik på kongerækken af forskningsministre - Bergstein, Andersen, Jensen og Hilden - fornemmer man ikke at området har regeringens bevågenhed. Den

gamle forestilling om forskeren som utrættelig og uforfærdet sandhedssøger, har heller ikke meget på sig længere. Der er hverken penge eller prestige i forskning.

Ingen kreative og visionære mennesker gider i dag ofre sig for forskningen. For det er jo det bilde vi har af forskningen, at den kræver ofre. Tusindvis af fejlslagne forsøg. Et liv spildt på en fiks idé, en dristig hypotese. Ministeren er ganske vist ikke selv forsker, men hun er dog kemiker, og kemien er nok den mest udkældte og forhadte af alle videnskaber Ørsted og Bohr - det er uigenkaldelig fortid. I dag er man medlem af et forskningsteam. Forskning er ikke længere et spørgsmål om enkeltpersoner, men om forskersamfund og ditto netværker. Ikke desto mindre gør Hilden det til et spørgsmål om personer i sit forsøg på at profilere sig som militant kvindesagsforkæmper i forskningsverdenen. Det vrimler allerede med jyske kønsfæller i ministeriets mange udvalg og råd.

Efterhånden som forskning bliver til forskningsprogrammer med politisk styrede indsatsområder, efterhånden som begrebet fri forskning bliver en saga blot, efterhånden som et forskerjob bliver et rigtigt funktionærjob, og de videnskabelige forsøg bliver indrettet sådan at man også kan få tid til at hente lille Peter i børnehaven, så skal der nok komme kvinder ind i forskerverdenen.

For tiden er der ikke tradition for kvinder i forskning, ligesom der heller ikke er tradition for mænd i mannequinfaget. Men det kommer helt af sig selv. Megen forskning - og ikke mindst den Hilden har sat i værk - er såkaldt evalueringsforskning og legitimationsforskning, dvs. forskning som skal legitimere politikernes lovinitiativer. Resten er forskning for profitten, hvilket i dag omtales som forskning der skaber nye arbejdspladser.

Men forskningens prestige og anseelse er ikke kun faldet, fordi politikerne har taget førergræb på den. Forskningen er også under heftige angreb indefra. Videnskabshistorikere og videnskabsteoretikere står i kø for at afsløre at videnskabelig forskning aldrig var det den udgav sig for, nemlig den skinbarlige, objektive og evigtgyl-

dige sandhed om den virkelighed, vi lever i. Om det så er naturløvene, så hævdes de bare at være sociale konstruktioner. Videnskab er at lyve i flok, når man er mange nok. Eller som Nietzsche udtrykte det: sandheden er en kvinde. Med hvilken begrundelse skal kvinder nu listes og lempes ind i forskningen? Alene af den grund at dér har de hidtil ikke gidet være. Nu har ministeren reserveret små hundrede millioner til kvindelige forskere. Hvad kommer der ud af det? Forskning, ligegyldig, stakåndet forskning som al anden klatskillingsforskning. Der er jo trods alt ikke længere nogen der tør påstå, at kvinder står for en alternativ forskningslogik, at de har et andet verdensbillede, et andet værdisæt. Nej, de skal bare gøre det samme som mændene, altså de mænd som endnu ikke har mandet sig op til at forlade den stats- og erhvervsdirigerede forskning. Den virkelige modsætning i forskningen

står ikke mellem mandlige og kvindelige forskere. Den står mellem de få egensindige, for hvem forskning stadig er et kald, ja en besættelse, og ikke et job, og så alle leverandørerne af den bestilte vare, alle dem der pludselig bliver så fandenivoldsk idérige, fordi der ankommet en pose penge fra ministeren, alle dem der mener at da sandheden jo alligevel kun er en kvinde, så lad os skalte og valte med. Sandheden har gennem tiden tjent mange herrer, og så kan vel vel også tjene forskningsministeren.

Arno Victor Nielsen er foruden filosof, professor i kunstfagernes videnskabsteori ved Kunsthøjskolen i Bergen.

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage **FORSKER FORUM**, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

FORSKERforums LÆSERE:

3500 DM'ere ansat ved universitetsinstitutioner o.lign.

Langt hovedparten er humanistisk og naturvidenskabeligt uddannede (cand.mag.'er og cand.scient.'er), mens en lille gruppe er uddannet på samfundsvidenskabelige områder (som samfundsfag eller kultursociologi).

Næsten alle medlemmer af denne afdeling er ansat inden for Universitetslovens rammer.

Med universitetslærer forstås her fastansatte (professorer, lektorer og adjunkter), ph.d.'ere samt tidsbegrænset ansatte og deltidsansatte inden for universitetsområdet.

Disse medlemsgrupper er organiseret i DM's afdeling 1: **Universitetslærer Afdelingen (ULA)**, hvis bestyrelsesformand er lektor Arne Kjær (AU).

2200 DM'ere ansat ved forskningsinstitutioner

Over halvdelen af disse er ansat ved sektorforskningsinstitutioner (samfundsvidenskabelige, geovidenskabelige, meteorologiske, biovidenskabelige o.lign.).

De øvrige er ansat ved arkiver, forskningsbiblioteker eller museer på forskellige forskningsvilkår.

Disse medlemsgrupper er organiseret i DM's afdeling 3: **Forskningsinstitutionsansatte (FIA)**, hvis bestyrelsesformand er seniorforsker Ingrid Salinas (GEUS).

1200 universitetslærere og sektorforskere i DJØF

Hovedgruppen er her ca. 1000 samfundsvidenskabeligt uddannede (jurister, økonomer og politologer m.fl.), som er ansat på universiteter. En mindre gruppe - 50-100 personer er ansat ved sektorforskningsinstitutioner.

I DJØF er man organiseret under Overenskomstforeningen i et sektorudvalg **Universitets- og Forskningsområdet (UFO)**, hvis forklvinde er lektor Birgit Jæger (RUC).

300 politikere og administratører

Beslutningstagere inden for forsknings- og uddannelsesområdet modtager bladet som fri-abonnenter. Det gælder folketingspolitikere, medlemmer af forskningsråd o.lign., ansatte i ministerier og i universitetsadministration m.fl.

Også 100 psykologer samt enkelte medlemmer af andre fagforeninger end DM og DJØF modtager bladet ...